

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет філології

Оксана ЦИПЕРДЮК

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА
МОРФОЛОГІЯ

*Інструктивно-методичні матеріали
до практичних занять і самостійної роботи*

Івано-Франківськ
2021

УДК 811.161.2'366
ББК 81.411.1-21

Рекомендувала до друку методична рада факультету філології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 2 від 25 жовтня 2021 року).

Рецензенти:

І. Ф. Джочка – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника);

О. М. Лазарович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янських мов (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника).

Ципердюк О. Д.

Сучасна українська літературна мова. Морфологія: інструктивно-методичні матеріали до практичних занять і самостійної роботи. Івано-Франківськ: Голіней О. М., 2021. 124 с.

Посібник містить теми і плани практичних занять, до кожного з яких подано додаткову літературу, перелік мовознавчих термінів (термінний мінімум), запитання для самоконтролю, завдання для перевірки на практичному занятті та завдання для самостійної роботи студентів. Окремо представлено список рекомендованої літератури з усього курсу (основної, монографічної та довідкової) і методичного забезпечення, програмові вимоги до заліку та іспиту.

Призначено для студентів третього курсу спеціальності «Філологія», які вивчають слов'янські мови та літератури.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
----------------	---

1 СЕМЕСТР

Практичне заняття 1. Граматика української мови. Основні поняття граматики.....	6
Завдання для самостійної роботи.....	11
Практичне заняття 2. Іменник. Лексико-граматичні розряди іменників.....	25
Завдання для самостійної роботи.....	29
Практичне заняття 3. Категорії роду та числа іменників.....	30
Завдання для самостійної роботи.....	35
Практичне заняття 4. Словозміна (парадигматика) іменників.....	36
Завдання для самостійної роботи.....	39
Практичне заняття 5. Категорія відмінка іменників.....	40
Завдання для самостійної роботи.....	45
Практичне заняття 6. Прикметник.....	46
Завдання для самостійної роботи.....	50
Практичне заняття 7. Числівник: загальна характеристика. Розряди числівників.....	51
Завдання для самостійної роботи.....	54
Практичне заняття 8. Словозміна (парадигматика) числівників. Зв'язок числівників з іменниками. Морфологічний аналіз числівників.....	55
Завдання для самостійної роботи.....	57
Практичне заняття 9. Займенник.....	58
Завдання для самостійної роботи.....	62

2 СЕМЕСТР

Практичне заняття 1. Дієслово: загальна характеристика. Інфінітив.....	64
Завдання для самостійної роботи.....	67
Практичне заняття 2. Дві основи дієслова Категорія виду.....	68
Завдання для самостійної роботи.....	71

Практичне заняття 3. Категорія перехідности / неперехідности. Категорія стану.....	72
Завдання для самостійної роботи.....	74
Практичне заняття 4. Категорія способу. Категорія часу.....	75
Завдання для самостійної роботи.....	78
Практичне заняття 5. Категорії особи, роду, числа. Дієвідмінювання (парадигматика) дієслів.....	79
Завдання для самостійної роботи.....	81
Практичне заняття 6. Дієприкметник. Дієслівні форми на -но, -то. Дієприслівник. Морфологічний аналіз дієслівних форм.....	83
Завдання для самостійної роботи.....	85
Практичне заняття 7. Прислівник.....	87
Завдання для самостійної роботи.....	90
Практичне заняття 8. Службові частини мови. Прийменник	91
Завдання для самостійної роботи.....	94
Практичне заняття 9. Частка.....	98
Завдання для самостійної роботи.....	101
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	104
Основна література.....	104
Додаткова література (монографії).....	105
Довідкова література.....	107
Методичне забезпечення.....	109
ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	111
Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів, які навчаються за індивідуальним графіком.....	117
ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ	118
ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ІСПИТУ	121

ПЕРЕДМОВА

Курс «Сучасна українська мова» є одним із важливих складників освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 035 «Філологія», зокрема спеціалізації 035.033 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно)», оскільки на знаннях рідної мови базується вивчення й навчання іноземної мови. Ґрунтовне оволодіння сучасною українською літературною мовою необхідне для успішної перекладацької діяльності, редагування оригінальних і перекладних текстів чи в інших сферах можливої професійної діяльності філологів. Морфологія є одним із найскладніших розділів курсу, тому знання морфологічних норм є базовим для формування професійної компетенції студентів-філологів.

Посібник є компонентом методичного забезпечення навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» (розділу «Морфологія») для студентів спеціальності «Філологія», які вивчають слов'янські мови – польську та чеську. У ньому відповідно до розробленої та затвердженої робочої програми подано змістове наповнення практичних занять для студентів третього курсу, які претендують на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр».

Він містить теми і плани практичних занять, до кожного з яких подано додаткову літературу, перелік мовознавчих термінів (термінний мінімум), запитання для самоконтролю, завдання для перевірки на практичному занятті та для самостійної роботи студентів. Завдання мають різноманітний характер (вправи, тести, конспект праць, підготовка презентацій, проєктів і виступів на конференцію) і передбачені як для перевірки безпосередньо на практичному занятті, так і для самостійного опрацювання з перевіркою у формі аудиторних чи дистанційних тестів, підсумкової контрольної роботи, під час контролю самостійної роботи. Окремо представлено список рекомендованої літератури з усього курсу (основної, монографічної та довідкової) і методичного забезпечення, загальні вказівки до самостійної роботи, програмові вимоги до заліку та іспиту.

Посібник скеровує на опрацювання всього наявного методичного забезпечення навчальної дисципліни (лекцій, збірника вправ, хрестоматії, збірника тестів, словника термінів тощо) і покликаний допомогти здобувачам освіти ефективно підготуватися до практичних занять та систематизувати самостійну роботу.

Інструктивно-методичні матеріали апробовано в роботі зі студентами факультету філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

1 СЕМЕСТР

Практичне заняття 1

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ГРАМАТИКИ

1. Граматика української мови як учення про її граматичну (морфологічну та синтаксичну) будову.
2. Граматичне значення слова. Основні засоби вираження граматичних значень.
3. Граматична форма, її типи в сучасній українській мові.
4. Поняття морфологічної парадигми та словоформи.
5. Граматична категорія. Система граматичних категорій у сучасній українській мові.
6. Морфологія як розділ граматики. Взаємозв'язок морфології із синтаксисом, словотвором та лексикологією.
7. Питання про частини мови та їхню класифікацію. Принципи виокремлення частин мови в українській мові.
8. Підсумкова тестова робота за темами дистанційних лекцій № 1–3 (див. тренувальні тести в кінці плану практичного заняття).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Безпояско О. К. Іменні граматичні категорії (функціональний аналіз). Київ : Наук. думка, 1991. 172 с.

Вихованець І. Р. Дієслівно-іменниковий граматичний тип української мови. *Українська мова.* 2012. № 2. С. 3–10.

Вихованець І. Р. Морфологічні категорії? Словотвірні? Чи граматичні міжривневі? *Актуальні проблеми українського словотвору / за ред. Василя Ґрещука.* Івано-Франківськ : Плай, 2002. С. 13–18.

Данилюк І. Г. Синкретизм у системі частин мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Донецьк, 2006. 20 с.

Дубова О. А. Синтетизм та аналітизм у морфологічних системах української та російської мов (типологічний аспект) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2004. 32 с.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. Київ; Одеса : Либідь, 1991. С. 136–142.

Ковалик І. І. Про лінгвальні категорії, їх властивості і види. *Ковалик І. І. Питання українського і слов'янського мовознавства : вибрані праці, ч. II / упор. З. Терлак. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 150–155.*

Ковалик І. І. Теоретичні питання граматики. *Ковалик І. І. Питання українського і слов'янського мовознавства : вибрані праці, ч. II / упор. З. Терлак. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 82–109.*

Кулик О. П. Комплексне визначення частиномовного статусу «перехідних» одиниць. *Мовознавство. 1997. № 4–5. С. 45–49.*

Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови : морфологія. Вінниця : Поділля, 2003. 464 с.

Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва : Сов. энцикл., 1990. 685 с.

Лихошерстова Н. Є. Семантико-стилістичний аспект субстантивзації дієприкметників в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2001. 17 с.

Мацько Л. І. Інтер'єктиви в українській мові. Київ : КДПІ, 1981. 130 с.

Морфологія. Термінологічний словник-довідник / Н. Захлюпана, І. Кузьма, Г. Кутня, О. Труш. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 225 с.

Потебня А. А. Из записок по русской грамматике : в 2 т. Москва, 1958.

Симонова К. С. До питання про статус службових слів у науковій концепції частин мови. *Наукові записки Києво-Могилянської академії. Серія : Філологічні науки. Київ : Академія, 2004. С. 46–50.*

Семчинський С. В. Загальне мовознавство. Київ : Вища школа, 1988. С. 201–208.

Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947-1953 рр.). КИЇВ : Темпора, 2012. С. 29–37.

Ярошевич І. Становлення й кодифікація української морфологічної термінології. *Українська мова*. 2010. № 3. С. 44–53.

Шипнівська О. О. Структурно-семантичні та функціональні характеристики міжчастиномовної морфологічної омонімії сучасної української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2007. 19 с.

Щерба Л. В. О частях речи в русском языке. *Избранные работы по русскому языку*. Москва, 1957.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

ГраMATика, генеративна граMATика, зіставна граMATика, історична граMATика, нормативна граMATика, описова граMATика, семантична граMATика, синхронна граMATика, теоретична граMATика, трансформаційна граMATика, формальна граMATика, функційна граMATика, шкільна граMATика, граMATична будова (система) мови, морфологія, граMATичне значення, грамема;

граMATична форма, аналітична граMATична форма, аналітико-синтетична граMATична форма, проста граMATична форма, синтетична граMATична форма, складена граMATична форма, синтаксична граMATична форма, суплетивна граMATична форма, синкретизм, граMATична категорія, морфологічна категорія, лексико-граMATична категорія (розряд) слів, класифікаційні граMATичні категорії, словозмінні граMATичні категорії, несловозмінні граMATичні категорії, морфологічна парадигма, нульова морфологічна парадигма, неповна морфологічна парадигма, словоформа, форма слова, словозміна, формотворення;

частини мови, категоріальне (категорійне) значення, гомогенна класифікація частин мови, гетерогенна класифікація частин мови, самотійні частини мови (слова), службові частини мови (слова), повнозначні частини мови (слова), неповнозначні частини мови

(слова), номінативні самостійні частини мови, вказівні самостійні частини мови, слова категорії стану, модальні слова, зв'язка, конверсія, морфолого-синтаксичний спосіб словотворення, субстантивація, ад'єктивація, прономіналізація, вербалізація, адвербіалізація, нумералізація, кон'юнкціоналізація, препозиціоналізація, партикуляція, інтер'єктивація.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Що таке граматики?
2. З якої мови запозичено термін *граматика*?
3. Що є предметом вивчення граматики?
4. З яких розділів складається граматики? Що вони вивчають?
5. Що таке морфологія?
6. Хто і з яким значенням увів термін *морфологія* в науковий обіг?
7. Що є основним об'єктом морфології?
8. У чому полягає відмінність між морфологією й лексикологією, морфологією та словотвором?
9. Які основні завдання морфології як мовознавчої науки?
10. У чому виявляється зв'язок морфології із синтаксисом, словотвором і лексикологією?
11. Якими основними граматичними поняттями оперує граматики?
12. Що таке граматична система мови?
13. Що таке граматичне значення?
14. Чи тотожні терміни *граматичне значення* і *грамема*?
15. Назвіть ознаки граматичного значення.
16. Назвіть синтетичні засоби вираження граматичного значення. Проілюструйте на прикладах.
17. Назвіть аналітичні засоби вираження граматичного значення. Проілюструйте на прикладах.
18. Які класи слів належать до службових слів як засобів вираження граматичного значення?
19. Що таке граматична форма? Наведіть приклади.
20. Що таке морфологічна форма? Проілюструйте на прикладах.
21. Що таке синтаксична форма? Наведіть приклади.
22. На які типи поділяються морфологічні форми? Проілюструйте на прикладах.

23. Як співвідносяться граматичне значення і граматична форма? Проілюструйте на прикладах.
24. На прикладі морфологічних форм проілюструйте явище синкретизму.
25. Що таке морфологічна парадигма? Проілюструйте на прикладах.
26. Які слова мають нульову парадигму? Наведіть приклад неповної і нульової парадигми.
27. Що таке граматична категорія?
28. Назвіть обов'язкові ознаки граматичної категорії.
29. Які граматичні категорії називаються словозмінними? Проілюструйте на прикладах.
30. Які граматичні категорії називаються класифікаційними? Наведіть приклади.
31. Як співвідносяться граматична категорія і граматичне значення?
32. Перерахуйте іменні граматичні категорії.
33. Перерахуйте дієслівні граматичні категорії.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи 1, 4, 7, 8 (I), 9, 10, 11, 15 (I), 21 (II), 25, усно – 12, 13, 14, 19 (I) (тут і далі вправи див. у навчальних посібниках І. Джочки, О. Ципердюк: «Сучасна українська літературна мова. Практична морфологія» (Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012) або «Сучасна українська літературна мова. Морфологія: збірник вправ» (Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/read.php?id=834>).

Завдання 2. Вивчити значення термінів, поданих у термінному мінімумі до практичного заняття (тут і далі значення термінів див. у курсі лекцій на сторінці дистанційного навчання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за покликанням <https://ceeq.pnu.edu.ua>, словнику термінів О. Ципердюк або в іншій довідковій літературі, поданій у переліку до практичного заняття).

Завдання 3. Підготуватися до підсумкової тестової роботи за темами лекцій «Граматики української мови», «Основні поняття граматики», «Частини мови і принципи їхньої класифікації» на основі поданих далі тренувальних тестів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

(з перевіркою у вигляді підсумкових тестів, контрольної роботи, контролю самостійної роботи)

Теоретичні питання

(тут і далі підготувати на основі дистанційної лекції у вигляді роздрукованої опрацьованої копії, за бажанням можна використати додаткову та основну літературу; дистанційні лекції див на сторінці дистанційного навчання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за покликанням <https://d-learn.pnu.edu.ua/>)

1. Повнозначні (самостійні) та неповнозначні (службові) частини мови. Займенник, вигуки, слова категорії стану, модальні слова та зв'язки в системі частин мови.
2. З історії вивчення частин мови.
3. Взаємопереходи в системі частин мови (конверсія).

Практичні завдання

Завдання 1. Виконати тренувальні тести за темою практичного заняття №1.

1. У якому рядку всі названі мовознавці є авторами підручників із морфології сучасної української літературної мови?

а) В. Білоноженко, М. Демський, А. Коваль, В. Коптілов, Д. Ужченко;

б) В. Грещук, А. Загнітко, Є. Карпіловська, Н. Клименко, І. Ковалик;

в) О. Безпояско, І. Вихованець, К. Городенська, В. Горпинич, В. Русанівський;

г) Н. Гуйванюк, М. Каранська, М. Плющ, О. Потебня, К. Шульжук.

2. Хто є автором книги «Теоретична морфологія української мови» (Київ, 2004)?

- а) О. Безпояско, К. Городенська;
- б) А. Грищенко;
- в) В. Горпинич;
- г) І. Вихованець, К. Городенська.

3. Якого походження терміни *граматика, морфологія*?

- а) грецького;
- б) латинського;
- в) старослов'янського;
- г) українського.

4. Який різновид граматики вивчає граматичні форми та їх структуру?

- а) діахронна граMATика;
- б) синхронна граMATика;
- в) формальна граMATика;
- г) функційна граMATика.

5. Який різновид граматики вивчає граматичну будову мови в її історичному розвитку?

- а) семантична граMATика;
- б) синхронна граMATика;
- в) формальна граMATика;
- г) діахронна граMATика.

6. Функції граматичних одиниць вивчає...

- а) формальна граMATика;
- б) функційна граMATика;
- в) семантична граMATика;
- г) синхронна граMATика.

7. Семантична граMATика вивчає...

- а) граматичну будову мови на певному умовно виділеному часовому зрізі;
- б) значення граматичних форм і структур;
- в) граматичну будову мови в її історичному розвитку;

г) граматичні форми та їхню структуру.

8. Морфологію називають...

- а) граматиною слова;
- б) граматиною речення;
- в) граматиною словосполучення;
- г) граматиною висловлювання.

9. У якому рядку неправильно подано визначення терміна?

а) шкільна граMATика – різновид граMATики як науки, що подає основні граматичні відомості разом з орфографічними й пунктуаційними правилами;

б) зіставна граMATика – різновид граMATики як науки, що розглядає спільні й відмінні риси в граматичній будові споріднених і неспоріднених мов на сучасному (переважно) етапі чи якій-небудь іншій стадії їхнього функціонування;

в) теоретична граMATика – це різновид граMATики як науки, який дає рекомендації щодо правильності використання граматичних одиниць;

г) генеративна граMATика – різновид граMATики як науки, що вивчає правила, за якими з визначеної кількості мовних одиниць утворюється необмежена кількість речень.

10. Хто ввів у науковий обіг термін *морфологія*?

- а) Й.-В.Гете;
- б) Є. Курилович;
- в) В. Виноградов;
- г) О. Шахматов.

11. У якому рядку всі названі категорії властиві тільки дієслівним формам?

- а) рід, число, відмінок, ступінь порівняння;
- б) стан, спосіб, час, особа, вид;
- в) число, перехідність / неперехідність, рід, відмінок;
- г) вид, стан, спосіб, перехідність / неперехідність, час.

12. У якому рядку всі названі граматичні категорії є іменними:

- а) рід, число, відмінок;
- б) рід, число, стан;

- в) особа, вид, спосіб;
- г) перехідність / неперехідність, час, число.

13. Граматична категорія числа в сучасній українській літературній мові є:

- а) одночленною (включає одне граматичне значення);
- б) двочленною (має два граматичні значення);
- в) тричленною (має три граматичні значення);
- г) чотиричленною (має чотири граматичні значення).

13. Скільки граматичних значень об'єднує граматична категорія відмінка в сучасній українській мові?

- а) п'ять;
- б) шість;
- в) сім;
- г) вісім.

14. Скільки граматичних значень об'єднує граматична категорія роду в сучасній українській літературній мові?

- а) два;
- б) три;
- в) чотири;
- г) п'ять.

15. Граматична категорія виду в сучасній українській мові є:

- а) двочленною;
- б) тричленною;
- в) чотиричленною;
- г) п'ятичленною.

16. У якому рядку названо всі граматичні значення граматичної категорії часу?

- а) минулий час, давноминулий час, теперішній час;
- б) давноминулий час, теперішній час, майбутній час;
- в) минулий час, теперішній час, майбутній час;
- г) передминулий час, минулий час, теперішній час, майбутній час.

17. Граматичні категорії, які втілюються у словоформах того самого слова, називаються...

- а) словозмінними;
- б) класифікаційними;
- в) іменними;
- г) дієслівними.

18. Граматичні категорії, які виражаються формами різних слів, називаються...

- а) словозмінними;
- б) класифікаційними;
- в) іменними;
- г) дієслівними.

19. Яка з граматичних форм належить до аналітико-синтетичних?

- а) стрибнути;
- б) на землі;
- в) буду відпочивати;
- г) гірший.

20. Яка з граматичних форм належить до суплетивних?

- а) зеленіший;
- б) вивчили б;
- в) будемо мандрувати;
- г) когось.

21. Яка з граматичних форм належить до синтетичних?

- а) напишу;
- б) при батькові;
- в) будемо святкувати;
- г) декламував би.

22. Яка з граматичних форм належить до аналітико-синтетичних?

- а) хай усміхнеться;
- б) будуть виступати;
- в) капусті;

г) дорожнього.

23. Яка з граматичних форм належить до аналітичних?

- а) зроблю;
- б) буду писати;
- в) співав би;
- г) гірший.

24. У якому рядку всі наведені граматичні форми є суплетивними?

- а) гірший, кого, більше, мені, кращий;
- б) зняв, принесу, відкрив, вони, чотирьох;
- в) нас, узяти, спіймати, їхнього, був зробив;
- г) на сходах, хай передрукують, будемо чекати, обох, ними.

25. Одна з основних форм і найбільш узагальнених одиниць граматичного аналізу, у якій об'єднуються однорідні граматичні значення разом з граматичними формальними засобами їхнього вираження, – це:

- а) граматичне значення;
- б) лексичне значення;
- в) граматична форма;
- г) граматична категорія.

26. Різновиди одного й того самого слова, що мають однакове лексичне значення, але відрізняються граматичними значеннями і є засобами матеріального вираження граматичних значень як абстрактних понять, – це:

- а) граматичні значення;
- б) лексичні значення;
- в) граматичні форми;
- г) граматичні категорії.

27. Абстрактне значення слова, що супроводить його лексичне значення і виражає різні відношення між словами в словосполученні та реченні, – це:

- а) граматичне значення;
- б) лексичне значення;

- в) граматична форма;
- г) граматична категорія.

28. Морфологічна парадигма – це:

а) упорядкована сукупність усіх граматичних форм того або іншого слова, використовуваних з метою вираження відповідних граматичних значень;

б) одна з основних форм і найбільш узагальнених одиниць граматичного аналізу, у якій об'єднуються однорідні граматичні значення разом із граматичними формальними засобами їхнього вираження;

в) абстрактне значення слова, що супроводить його лексичне значення і виражає різні відношення між словами в словосполученні та реченні;

г) узагальнене граматичне значення, розчленоване на ряд грамем і виражене системою спеціалізованих граматичних форм.

29. У якому рядку граматичні поняття розташовані правильно за ступенем абстрагування по нисхідній?

- а) граматична форма, граматична категорія, граматичне значення;
- б) граматична категорія, граматичне значення, граматична форма;
- в) граматичне значення, граматична категорія, граматична форма;
- г) граматична форма, граматичне значення, граматична категорія.

30. Найактивнішим і найтипівішим засобом вираження граматичних значень є:

- а) службові слова;
- б) суфікси, префікси, постфікси;
- в) закінчення;
- г) чергування звуків.

31. Засобом вираження граматичного значення виду дієслів у парах *нарвати – наривати, послати – посилати, озватися – озиватися* виступає:

- а) наголос;
- б) чергування звуків;
- в) порядок слів;
- г) суплетивізм.

32. Засобом вираження граматичного значення умовного способу в словоформі *захотів би* виступає:

- а) нульова флексія;
- б) префікс;
- в) суфікс;
- г) службове слово.

33. Засобом вираження граматичного значення відмінка іменників у реченні *Овес заглушив бур'ян* виступає:

- а) нульове закінчення;
- б) наголос;
- в) порядок слів;
- г) чергування звуків.

34. У якому рядку в усіх словоформах одне чи кілька граматичних значень виражаються суплетивним способом?

- а) мене, когось, більший, узяти, гірше;
- б) святкового, небеса, громадянин, одне, нехай пише;
- в) при батькові, спіймати, йому, нею, панове;
- г) зробив би, будеш знати, скроїла, вищий, п'ятьма.

35. У якому рядку в усіх словоформах граматичне значення виражається за допомоги суфіксів?

- а) прийти, опублікував, найсумніша, супу, сімох;
- б) тихіший, словеса, накоїло, знайшов, стрибнути;
- в) тихо, були вчили, шестистам, шимпанзе, братове;
- г) мовне, дрібненьку, говірка, саменький, тринадцять.

36. У якому рядку в усіх словоформах граматичне значення виражається за допомоги префіксів?

- а) матусею, речі, третє, радісних, вітаємо;
- б) найсильніший, підбіг, опублікувати, згоріло, напишу;
- в) перелісок, прирічковий, пречудово, розсмішити, допомога;
- г) менш комфортний, на полонині, смакувало б, нехай зігріють, при дорозі.

37. У якому рядку в усіх словоформах граматичне значення виражається за допомоги службових слів?

- а) мирного, перебираєте, одним, кожній, ангели;
- б) засіяти, моря, нашим, її, кохайте;
- в) леді, таксі, жабо, аташе, кольрабі;
- г) у селі, хай виступає, більш вдалий, зацвіла би, найменш відповідальний.

38. У якому рядку всі словоформи мають омонімічні відповідники з іншим наголосом?

- а) руки, скликати, ока, плеча, веселіше;
- б) нитки, насипати, виносити, королеви, книжки;
- в) думки, вирізати, слова, прислухатися, поля;
- г) вікна, друзі, орлятку, вогнища, викидати.

39. У якому рядку подано граматичні синоніми?

- а) синій, синього, синьому, синім, на синьому;
- б) добрий – кращий, мало – менше, я – мені, ловити – піймати, що – чого;
- в) Петру – Петрові, на жовтому – на жовтім, несіть – несіте, ходім – ходімо, ридатиму – буду ридати;
- г) ноги (одн.) – ноги (мн.), радості (Р. в.) – радості (Д. в.), вибігати (недок. вид) – вибігати (док. вид.), родовища (Р. в.) – родовища (Н. в.).

40. У якому рядку подано визначення терміна *неповна морфологічна парадигма*?

- а) морфологічна парадигма, у якій представлені не всі граматичні форми;
- б) морфологічна парадигма, властива незмінюваним словам;
- в) упорядкована сукупність усіх граматичних форм слова;
- г) морфологічна парадигма, у якій представлені всі можливі граматичні форми слова як частини мови.

41. У якому рядку подано визначення терміна *нульова морфологічна парадигма*?

- а) морфологічна парадигма, у якій представлені не всі граматичні форми;
- б) морфологічна парадигма, властива незмінюваним словам;

- в) упорядкована сукупність усіх граматичних форм слова;
- г) морфологічна парадигма, у якій представлені всі можливі граматичні форми слова як частини мови.

42. У якому рядку всі наведені словоформи належать до однієї морфологічної парадигми?

- а) світ, світу, світовий, світом, (у) світі;
- б) ти, твій, твого, твоєї, твоє;
- в) сидіти, сиділа, буду сидіти, сидітиму, сидьма;
- г) зелений, зеленого, зеленому, зелене, зелених.

43. У якому рядку всі наведені словоформи належать до однієї морфологічної парадигми?

- а) тьохкати, тьохкаю, тьохкай, тьох, тьохкав;
- б) синій, синя, синє, сині, синь;
- в) двісті, двохсот, двомстам, двомастами, (у) двохстах;
- г) третя, третьої, третій, третю, тричі.

44. У якому рядку всі наведені словоформи належать до однієї морфологічної парадигми?

- а) вивчала, була вивчала, вивчає, вивчатиме, вивчала би;
- б) патріотизм, патріотизму, патріотизмом, (у) патріотизмі, патріотичний;
- в) штанці, штанів, штаням, штани, штанями;
- г) воно, його, йому, нам, (на) ній.

45. У якому рядку НЕ всі наведені словоформи належать до однієї морфологічної парадигми?

- а) молитва, молитви, молитвою, молитов, молитвами;
- б) чорним, чорною, чорне, чорнішати, чорними;
- в) святити, святитимеш, будете святити, святімо, святять;
- г) четверо, чотирьох, чотирьом, чотирма, (при) чотирьох.

46. У якому рядку всі слова мають неповну морфологічну парадигму?

- а) козацтво, воля, листя, Дністер, штани;
- б) оркестр, буряний, четвертий, яблуна, той;
- в) цимбали, жінота, Галич, сум, земля;

г) Більшівці, широкий, копати, лан, сметана.

47. У якому рядку НЕ всі слова мають неповну морфологічну парадигму?

- а) ночви, дріжджі, радощі, Інгул, гордість;
- б) Десна, золото, перегони, чернь, Альпи;
- в) убозтво, мишва, каганець, Соловки, Різдво;
- г) символіка, щастя, вивчення, Київ, граблі.

48. У якому рядку всі слова мають нульову морфологічну парадигму?

- а) мир, мирний, мирити, мирно, голуб;
- б) дзюдо, карате, кімоно, Токіо, учитель;
- в) бджола, пасіка, солодкий,
- г) танго, ківі, конференсьє, стакато, жалюзі.

49. У якому варіанті всі слова мають повну морфологічну парадигму?

- а) просо, пшениця, каша, вервиця, постолі;
- б) зозуля, Верховина, смерека, бордо, вузький;
- в) заздрісний, сімсот, народ, такий, хлібина;
- г) косити, косарка, коса, косий, Косово.

50. Хто з мовознавців запропонував класифікувати частини мови за кількома принципами?

- а) П. Фортунатов;
- б) Л. Щерба;
- в) О. Потебня;
- г) О. Шахматов.

51. Гомогенна класифікація частин мови враховує під час виокремлення частин мови...

- а) один принцип (критерій);
- б) два критерії;
- в) три критерії;
- г) чотири критерії.

52. І. Вихованець базовим в ієрархії критеріїв виокремлення частин мови вважає:

- а) семантичний;
- б) синтаксичний;
- в) морфологічний;
- г) словотвірний.

53. У якому рядку всі частини мови є самостійними іменними?

- а) іменник, прийменник, числівник, займенник, дієслово, прислівник;
- б) прийменник, сполучник, частка, вигук;
- в) іменник, прикметник, числівник, займенник;
- г) іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник.

54. Автори «Теоретичної морфології української мови» (2004) І. Вихованець і К. Городенська не зараховують до частин мови:

- а) модальні слова;
- б) іменні частини мови;
- в) слова-морфеми (прийменники, сполучники, частки, зв'язки), які називають аналітичними синтаксичними морфемами, та слова-речення (вигуки);
- г) числівник, займенник, вигук.

55. Хто з мовознавців у своїй класифікації частин мови виокремлює такі групи слів: 1) частини мови; 2) частки мови; 3) модальні слова; 4) вигуки?

- а) М. Смотрицький;
- б) М. Ломоносов;
- в) О. Потебня;
- г) В. Виноградов.

56. Перехід слів з однієї частин мови до іншої, який у морфології називають конверсією, у словотворі називають:

- а) лексико-семантичним способом творення;
- б) морфолого-синтаксичним способом творення;
- в) лексико-синтаксичним способом творення;

г) абрєвіацією.

57. У реченні *Не звертайте уваги на жодні «але»* виділене слово є наслідком...

- а) субстантивації;
- б) ад'єктивації;
- в) кон'юнкціоналізації;
- г) препозиціоналізації.

58. У реченні *Як воно мені це зробити?* виділене слово демонструє такий різновид конверсії, як...

- а) інтер'єктивація;
- б) партикуляція;
- в) прономіналізація;
- г) вербалізація.

59. У реченні *Навіть маючи копицю справ, маємо знайти час для свої дітей* підкреслене слово демонструє...

- а) субстантивацію;
- б) ад'єктивацію;
- в) нумералізацію;
- г) адвербіалізацію.

60. У якому рядку всі виділені слова є наслідком препозиціоналізації інших частин мови?

- а) черговий етап, хмара пилу, гілка хрусъ, запросити молодих;
- б) гучне «ура», захищати парнокопитних, коло вишні, любити своїх;
- в) море задоволення, чимало сміху, гора проблем; гарна, як квіточка;
- г) навколо хати, кругом мене, впоперек дороги, уздовж грядки.

61. У реченні *«Лишенько!»* – лементувала сусідка із-за паркану підкреслене слово демонструє...

- а) інтер'єктивацію іменника;
- б) субстантивацію вигука;
- в) адвербіалізацію іменника;

г) партикуляцію.

62. У якому реченні є слово, що демонструє явище ад'єктивації?

- а) Люблю порозмовляти з малими і старими;
- б) Вірив у себе і в те, що всі випробування він здолає;
- в) Найбільше шкодить здоров'ю сидяча робота;
- г) На старість залишився один.

Практичне заняття 2

ІМЕННИК. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ РОЗРЯДИ ІМЕННИКА

1. Іменник як центральна частина мови.
2. Категорійне значення іменника.
3. Морфологічні ознаки іменника.
4. Синтаксичні особливості іменника.
5. Лексико-граматичні розряди іменників:
  - а) власні та загальні іменники;
  - б) конкретні й абстрактні іменники;
  - в) збірні іменники;
  - г) одиничні іменники;
  - г) речовинні (матеріальні) іменники;
  - д) назви істот і неістот.
6. Словниковий диктант («Велика літера у власних назвах»).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Бабич Н. Д. Основи культури мовлення : навч. посібник. Львів : Світ, 1990. С. 36–43.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. Київ : Наук. думка, 2004. 202 с.

Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник для вищих навчальних закладів. 7-ме вид, виправл. Донецьк : СПД ФО Сердюк В. І., 2005. С. 201–212.

Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. Київ; Одеса : Либідь, 1991. С. 170–173.

Ковалик І. І. Про власні і загальні назви в українській мові.
Ковалик І. І. Питання українського і слов'янського мовознавства : вибрані праці, ч. II / упор. З. Терлак. Львів; Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. С. 294–303.

Лучик А. А. Типологія відсубстантивного словотворення іменників на позначення істот в українській і польській мовах. *Мовознавство*. 2008. № 6. С. 34–40.

Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові. Київ : Наук. думка, 1974. 184 с.

Погрібний І. І. Матеріально-речовинні іменники (лексична семантика і словозміна) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2000. 20 с.

Самійленко С. П. З історії вираження збірності й одиничності. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 64–67.

Самійленко С. П. З історії граматичної категорії істот – неістот. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 67–73.

Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.

Лукаш Г. П. Словник конотативних власних назв. Вінниця : Нілан, 2015. 391 с.

Томіліна Г. Я. Семантичні та структурно-граматичні особливості збірних іменників. *Укр. мова і літ. в шк.* 1971. № 4. С. 32–36.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова : монографія. Вид. 2-е, доповн. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 218–229.

Ципердюк О. Д. Релігійна пропріальна лексика в гуцульських говірках (на матеріалі праці «Гуцульські світи. Лексикон»). *Слово : Прикарпатський вісник НТШ*. Івано-Франківськ, 2016. № 2(34). С. 86–95.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 197–201.

Юносова В. Написав листа чи лист? Категорія істот / неістот у курсі сучасної української мови. *Українська мова та література*. 2008. Ч. 22–24. С. 62–64.

Як писати прізвища. *Культура української мови* : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. С. 169–182.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Абстрактні іменники, антропонім, антропоніміка, антропонімія, апелятив, апелятивний іменник, апелятивація, власна назва, власний іменник, гідронім, гідроніміка, гідронімія, дискретний іменник, загальний іменник, збірний іменник, зоонім, зооніміка, іменник, істота, категорія істот/неістот, конкретні іменники, лексико-граматична категорія (розряд) слів, лексико-семантична група, недискретний іменник, неістота, одиничний іменник, ойконім, онім, онімізація, ономастика, ономастикон, оронім, патронім, предметний іменник, предметність, пропріальний іменник, речовинний іменник, сингулятив, субстантив, топонім, топоніміка, топонімія.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення іменника як частини мови.
2. Чому іменник є центральною частиною мови?
3. Яке загальнокатегоріальне значення іменника?
4. Чи тотожні поняття *предмет* і *предметність*?
5. Назвіть граматичні категорії іменника, охарактеризуйте їх.
6. Які первинні та вторинні синтаксичні функції іменника? Проілюструйте їх на прикладах.
7. Які основні семантичні групи іменників можете назвати?
8. Які лексико-граматичні розряди іменників виокремлюють?
9. Які лексичні та граматичні особливості іменників, що є назвами істот, та іменників – назв неістот. Чи завжди збігається поняття живого та неживого в граматиці та природі?
10. Які іменники називаємо власними (пропріативами, онімами), а які – загальними (апелятивами)? Як називається наука, що вивчає власні назви? Як називаються процеси переходу власних назв у загальні й навпаки?

11. Що є підставою для розрізнення іменників з конкретним та абстрактним значенням? Чи можуть слова з конкретним значенням уживатися в абстрактному значенні? Яке явище лежить в основі такої зміни? Які граматичні ознаки властиві іменникам з конкретним значенням, а які – іменникам з абстрактним значенням?

12. Які іменники називаються збірними? Чи належать до збірних іменники на зразок *полк, гурт, команда, ліс, армія, ансамбль, зграя, стадо, спільнота, череда* тощо? Які граматичні ознаки збірних іменників?

13. Які іменники мають значення речовинності? Які семантичні групи та граматичні властивості мають такі іменники?

14. Які іменники називають одиничними? Які граматичні ознаки їм властиві? За допомоги яких суфіксів вони утворюються?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Опрацювати дистанційну лекцію «Іменник. Лексико-граматичні розряди іменників».

Завдання 2. Виконати вправи: **27 (усно), 28 (усно), 30, 31, 36, 40, 41, 44, 47, 50, 53, 55.**

Завдання 3. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 4. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

Завдання 5. Підготуватися до словникового диктанту.

Зразок словникового диктанту

Нестор Літописець, Будда, лауреат Державної премії імені Тараса Шевченка, Молочний Шлях, Східноєвропейська рівнина, сузір'я Великого Пса, Тунгуський метеорит, Жовті Води, Франкфурт-на-Майні, майдан Незалежності, Європейський Союз, Міністерство освіти і науки України, Коран, День Незалежності України, Революція

гідності, Помаранчева революція, журнал «Кобета і жице», Київський вокзал (у Торонто), трипільська культура, Великий піст, Конституція України, Збройні сили України.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичні завдання
(тут і далі виконати в окремому файлі для самостійної
роботи
із зазначенням теми практичного та номера вправи)

Завдання 1. Виконати прави: 26 (IV), 33, 35, 43, 49, 51.

Практичне заняття 3

КАТЕГОРІЇ РОДУ ТА ЧИСЛА ІМЕННИКІВ

1. Категорія роду іменників, її значення, лексичне, морфологічне, словотвірне та синтаксичне вираження.
2. Формально-граматичні та значеннєві принципи в розподілі іменників за родами.
3. Іменники спільного роду. Подвійні форми іменників одного роду. Читання в роді.
4. Особливості визначення роду невідмінюваних іменників та аббревіатур.
5. Категорія числа, її значення та граматичні засоби вираження.
6. Самостійна тестова робота (за темою практичного заняття 2).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Алтицева Л. Ю. Функціонально-семантичні параметри іменників з неповною числовою парадигмою : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ , 2003. 20 с.

Архангельська А. М. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби: традиція і сучасність. I. *Мовознавство*. 2013. № 6. С. 27-40.

Архангельська А. М. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби: традиція і сучасність. II. *Мовознавство*. 2014. № 1. С. 58–70.

Безпояско О. К. Зони перехідності в граматичній категорії числа іменників. *Мовознавство*. 1995. № 2–3. С. 12–26.

Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування. Частина перша. Монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.

Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування. Частина друга. Словник. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 640 с.

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. *В. Т. Бусел*. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

Загнітко А. П. Категорія роду в системі граматичних категорій іменника. *Мовознавство*. 1987. № 2. С. 62–67.

Загнітко А. П. Функції граматичних форм роду. *Укр. мова і літ. в шк.* 1990. № 6. С. 50–54.

Кацімон О. Дискусійні питання українського правопису в ділянці морфології української літературної мови. З окремими увагами на погляди Василя Сімовича. *Дивослово*. 2009. № 3. С. 27–33.

Клименко Н. Ф. Формально-граматична і семантична структура категорії роду іменника в новогрецькій та східнослов'янській мовах. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2002. Вип. 9. С. 15–31.

Коць Т. Категорія двоїни і становлення морфологічної норми української мови. *Українська мова*. 2011. № 2. С. 68–74.

Лишка Я. Фемінітиви в українській мові: запозичені неологізми чи традиційні словотвірні форми? Електронний ресурс. URL : <http://report2018.tilda.ws/blogs/feminivity>

Мерінов В. В. Взаємодія граматичного значення й граматичної форми у вираженні лексико-граматичної категорії роду іменника : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2003. 13 с.

Малюга Н. М. Продукування фемінітивів як спосіб подолання гендерної асиметрії в мові. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2015. Вип. 12. С. 162–168.

Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові. Київ : Наук. думка, 1974. 184 с.

Матвіяс І. Г. Питання співвідносності між граматичним родом і типами відмінювання іменників в українській мові. *Дослідження з української та російської мов*. Київ, 1964.

Молдаван І. Ф. Апелятивні іменники спільного роду в сучасних східнослов'янських мовах. *Мовознавство*. 1973. № 3. С. 23–26.

Орфографічний словник української мови / укл. : С. І. Головащук та ін. Київ : Довіра, 1994. 864 с.

Савеленко Л. Форми множини матеріально-речовинних іменників та їх естетичне значення в поетичних текстах постмодернізму. *Семантика мови і тексту* : матеріали XI Міжнар. наук. конф., Івано-Франківськ, 26-28 вересня 2012 р. Івано-Франківськ, 2012. С. 531–534.

Самійленко С. П. З історії граматичної категорії роду. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук]. Київ : Наук. думка, 1978. С. 52–61.

Самійленко С. П. З історії граматичної категорії числа. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 61–64.

Тернова А. І. Формування словотвірної структури і семантики множинних іменників у новій українській мові кінця XVII – початку XXI ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Запоріжжя, 2009. 20 с.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Фаріон І. Д. Нормативність категорії роду. *Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 200–204.

Фаріон І. Д. Нормативність категорії числа. *Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 204–205.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевчук О. С. Семантичні можливості граматичних форм числа в українській мові. *Парадигматика і синтагматика граматичних структур*. Київ : НМК ВО, 1992. С. 76–85.

http://www.wicc.net.ua/media/Slovnyk_fem.pdf

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Граматичний рід, граматичне число, двоїна, жіночий рід, іменники pluralia tantum, іменники singularia tantum, категорія роду, категорія числа, лексико-граматичний рід, множина, множинний іменник, однина, одининий іменник, семантико-граматичне число, семантико-граматичний рід, середній рід, сингулятив, спільний рід, число, чоловічий рід.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Що таке рід іменника? Які ознаки лягли в основу поділу іменників за родами?
2. Які іменники не мають категорії роду?
3. Які граматичні значення (грамеми) розрізняють у межах категорії роду іменника?
4. Чому категорія роду іменника є класифікаційною (несловозмінною)?
5. Які іменники належать до іменників семантико-граматичного роду? Чому?
6. Які іменники належать до іменників формально-граматичного роду? Чому?
7. Назвіть способи вираження граматичного значення роду. Проілюструйте на прикладах семантичний (лексичний), словотвірний, морфологічний, синтаксичний способи вияву роду іменників?
8. Які іменники належать до спільного роду? Чим це зумовлено? Поясніть, як виявляються ознаки двох родів у одній лексемі?
9. Які іменники здатні номінувати істот (осіб) обох статей? Чим пояснюється таке вживання?
10. Що таке фемінітиви? За допомоги яких суфіксів, згідно з новою редакцією «Українського правопису» (2019 р.), зазвичай утворюються іменники – назви осіб жіночої статі за професією та родом занять?
11. Які наукові праці засвідчують увагу мовознавців до питання вживання фемінітивів у сучасній українській мові?
12. Чи стали більш активно використовуватися, за вашими спостереженнями, фемінітиви в сучасній українській мові? У яких стилях?
13. Як ви особисто ставитеся до функціонування іменників жіночого роду на позначення осіб за професією в офіційно-діловому та науковому стилях? Чи мають вони додаткові конотації, як у фемінітива на зразок *професорша*, чи сприймаються як стилістично нейтральні?
14. Чи є такі «жіночі» найменування в польській (чеській) мові?
15. Чим розрізняються родові форми іменників у парах *Дніпр* – *Дніпро*, *вояк* – *вояка*? Наведіть ще кілька прикладів таких іменникових форм. Чи завжди такі спільноосновні іменники мають однакове лексичне значення?

16. Чи завжди збігається рід іменників у різних мовах? Наведіть приклади іменників, рід яких не збігається в українській та російській мовах, в українській та мові, яку ви вивчаєте (польській, чеській, англійській, німецькій тощо)?

17. Самостійно довідайтесь, як визначається рід: а) в невідмінюваних іменниках іншомовного походження, зокрема назвах осіб, тварин, неістот, географічних назвах; б) абрєвіатурах (невідмінюваних і змінних); в) українських прізвищах на **-о** та на приголосний?

18. У чому виявляється граматична категорія числа іменника?

19. Чому її називають словозмінно-класифікаційною?

20. Скільки грамем і які має категорія числа іменників у сучасній українській мові?

21. Що таке семантико-граматичне число? Поясніть на прикладах.

22. Що таке граматичне число? Поясніть на прикладах.

23. Чи простежуються і в яких формах залишки форм двоїни іменників? Проілюструйте прикладами.

24. На які групи поділяються іменники за здатністю виражати поняття одиничності / множинності? Чи завжди поняття однинності/множинності збігається з граматичним значенням однини/множини?

25. Наведіть приклади іменників, що мають дві числові форми? Яку групу за чисельністю становлять такі іменники в українській мові?

26. Які семантичні групи іменників уживаються лише в однині? Проілюструйте прикладами.

27. Які іменники називають однинними? Чи тотожні треміни: *однинний іменник* і *одиничний іменник*?

28. Наведіть синоніми до терміна *однинний іменник*.

29. Які семантичні групи іменників уживаються лише в множині? Проілюструйте прикладами.

30. Наведіть синонім до терміна *множинний іменник*.

31. Охарактеризуйте семантичні особливості та стилістичне вживання форм множини у парах: *жито – жита, вода – води, потужність – потужності, швидкість – швидкості, Тобілевич – Тобілевичі*.

32. Чи завжди збігаються числові форми іменників у різних мовах? Наведіть приклади, коли іменник в українській мові вживається лише в множині, а в інших мовах (російській, польській, чеській, англійській тощо) – лише в однині й навпаки.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: **56, 57, 59 (усно), 63, 64, 65, 66 (усно).**

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, вміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання

1. Іменники, які вживаються у формах однини та множини.
2. Іменники, що мають тільки форми однини.
3. Іменники, що мають тільки форми множини.
4. Залишки форм двоїни в сучасній українській мові.

Практичні завдання

Завдання 1. Виконати вправи: **67, 68, 69, 70, 71 (усно).**

Завдання 2. Підготуватися до самостійної тестової роботи за темою практичного заняття 2 (тут і далі див. збірники тестів на сайті Наукової бібліотеки ПНУ):

- Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: Вступ. Іменні частини мови : збірник тестів. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2019. 152 с.;
- Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська мова. Морфологія. Збірник тестових завдань : навч. посібн. Івано-Франківськ : Голіней О. М., 2021. 276 с.).

Увага! Тестові завдання (тут і далі) охоплюють також теоретично-практичний матеріал, передбачений для самостійної роботи і поданий наприкінці практичного заняття; виконуються на сайті дистанційного навчання ПНУ.

Практичне заняття 4

КАТЕГОРІЯ ВІДМІНКА ІМЕННИКІВ

1. Загальна характеристика категорії відмінка іменників.
2. Граматичні значення категорії відмінка та їхні засоби вираження.
3. Відмінкова система іменника.
4. Кличний відмінок в українській мові.
5. Значення (функції) відмінків.
6. Самостійна тестова робота (за темою практичного заняття 3).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Безпояско О. К. Іменні граматичні категорії (функціональний аналіз). Київ : Наук. думка, 1991. 172 с.

Вихованець І. Р. Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові. Київ : Наук. думка, 1971. 234 с.

Вихованець І. Р. Система відмінків української мови. Київ : Наук. думка, 1987. 228 с.

Вихованець І. Р. Студії про українські відмінки: термінологічний аспект. *Українська мова*. 2005. № 4. С. 3–7.

Задорожний В. Кличний відмінок іменників на -ець у сучасній українській мові. *Дивослово*. 2005. № 3. С. 39-42.

Марчук О. Орудний порівняльний в українській мові: на матеріалі творів М. М. Коцюбинського. *Семантика мови і тексту* : матеріали XI Міжнар. наук. конф., Івано-Франківськ, 26-28 вересня 2012 р. Івано-Франківськ, 2012. С. 362–365.

Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові. Київ : Наук. думка, 1974. 184 с.

Плющ М. Я. Відмінок у семантико-синтаксичній структурі речення : навч. посібник. Київ : Київ. пед. ін.-т, 1978. 107 с.

Тимченко Е. Функции генетива в южнорусской языковой области. Варшава : Варш. учеб. окр., 1913. 278 с.

Тимченко Є. Льокатив в українській мові (з української складні). Київ : З друкарні УАН, 1925. 71 с.

Тимченко . Номінатив і датив в українській мові. Київ : З друкарні УАН, 1925. 64 с.

Тимченко Є. Вокатив і інструменталь в українській мові. Київ : З друкарні УАН, 1926. 118 с.

Тимченко Є. Акузатив в українській мові (з української складні). Київ : З друкарні УАН, 1928. 101 с.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Фаріон І. Д. Нормативність категорії відмінка. *Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 205–217.*

Ципердюк О. Д. Вокатив у текстах новел Василя Стефаника. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2021. Том. 32 (71). № 6. Частина 1. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 58–63.*

Ципердюк О. Д. Мовознавча термінологія в праці Є. Тимченка «Номінатив і датив в українській мові». *Слово : Прикарпатський вісник НТШ. Івано-Франківськ, 2015. № 2 (30). С. 105–114.*

Ципердюк О. Д. Особливості функціонування кличного відмінка в проповідях Григорія Хомишина. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том. 31 (70). № 4. 2020. Частина 1. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 136–141.*

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947-1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 202-218.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Акузатив, відмінкове закінчення, відмінок, вокатив, генетив, давальний відмінок, датив, знахідний відмінок, інструменталь, категорія відмінка, кличний відмінок, локатив, місцевий відмінок, називний відмінок, непрямий відмінок, номінатив, орудний відмінок, прямий відмінок, родовий відмінок.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення категорії відмінка.
2. Хто з українських мовознавців та в якій праці вперше вжив термін *відмінок*?
3. Чому іменникова категорія відмінка належить до визначальних граматичних категорій?
4. Яка роль О. Потебні у вивченні граматичних відмінкових форм?
5. У чому полягає суть морфологічної концепції відмінка? Хто її автор?
6. Хто з мовознавців розвинув синтаксичну концепцію відмінка та в чому її суть?
7. Автором якої концепції відмінка був американський лінгвіст Чарльз Філмор? Розкрийте її суть.
8. Який аспект української відмінкової системи розкрито в монографіях Є. Тимченка? Назвіть ці монографії.
9. У якому ключі розглядає відмінок І. Вихованець?
10. Чому категорія відмінка в українській мові має морфолого-синтаксичний характер?
11. Які ще ознаки категорії відмінка можете назвати?
12. Скільки граматичних значень входить до граматичної категорії відмінка?
13. Чим зумовлене вживання двох питань стосовно кожного відмінка?
14. Які засоби вираження відмінкових значень існують в українській мові? Проілюструйте прикладами.
15. Наведіть приклади омонімічних і синонімічних (варіантних) відмінкових форм.
16. Які відмінки є прямими, а які непрямыми? Чому?
17. Схарактеризуйте вживання відмінкових форм з прийменниками.
18. Які відмінки за ієрархією виокремлює І. Вихованець?
19. Які питання щодо української категорії відмінка дискутуються в сучасному українському мовознавстві?
20. Чому кличний відмінок є повноправним відмінком у відмінковій системі української мови?
21. Чому його тривалий час «дискримінували», називаючи кличною формою та не вживаючи в мовленні – насамперед науковому, діловому, публіцистичному?

- 22.** Чи вживається кличний відмінок у мові, яку ви вивчаєте? Наведіть приклад таких форм, прокоментуйте засоби вираження кличного відмінка.
- 23.** Які основні значення (функції) має кожен із українських відмінків? Назвіть їх та проілюструйте прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконатиправи: **73, 74, 75, 76 (усно), 77.**

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, вміти ілюструвати їх прикладами.

Завдання 4. Законспектувати та вміти переказати з праці Вихованця І. Р., Городенської К. Г. «Теоретична морфологія української мови» параграф *«Динамічні процеси в іменниковому відмінюванні»* (с. 108–110) (див. хрестоматію).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуватися до самостійної тестової роботи (за темою практичного заняття 3).

Практичне заняття 5

СЛОВОЗМІНА ІМЕННИКІВ

1. Загальна характеристика словозміни іменників.
2. Поділ іменників на відміни та групи. Групи іменників, які перебувають поза відмінами.
3. Характеристика парадигми іменників I відміни.
4. Характеристика парадигми іменників II відміни.
5. Характеристика парадигми іменників III відміни.
6. Характеристика парадигми іменників IV відміни.
7. Морфологічний аналіз іменників.
8. Самостійна тестова робота (за темою практичного заняття 4).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. *В. Т. Бусел*. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.

Грамматичний словник української літературної мови. Словозміна : близько 140 000 слів / *В. І. Критська, Т. І. Недозим, Л. В. Орлова, Т. К. Пуздирєва, Ю. В. Романюк*; відп. ред. *Н. Ф. Клименко*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 760 с.

Грицаєнко Л. Лексико-семантичні розряди невідмінюваних іменників у сучасній українській мові. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія* : зб. наук. праць. Ужгород, 2006. Вип. 14. С. 101–104.

Задорожний В. Кличний відмінок іменників на -ець у сучасній українській мові. *Дивослово*. 2005. № 3. С. 39–42.

Кацімон О. Дискусійні питання українського правопису в ділянці морфології української літературної мови. З окремими увагами на погляди Василя Сімовича. *Дивослово*. 2009. № 6. С. 45–48.

Лозова Н. Є., Фридрак В. Б. Дзвона чи дзвону? або -а (-я) чи -у (-ю) в родовому відмінку : словник-довідник. Київ : Наук. думка, 2007. 168 с.

Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові. Київ : Наук. думка, 1974. 184 с.

- Мороз Т. Ю.* Невідмінювані іменники: адаптація запозичень. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2007. № 3. С. 4–6.
- Орфографічний словник української мови / укл. : С. І. Головащук та ін. Київ : Довіра, 1994. 864 с.
- Передрій Г.* Про вивчення словозміни іменників II відміни. *Дивослово*. 2012. № 6. С. 2–5.
- Самійленко С. П.* Історія типів відмін та відмінкових форм іменників української мови. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 74–126.
- Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.
- Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.
- Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
- Фаріон І. Д.* Морфологічна асиміляція. *Фаріон І. Д. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір*. Львів : Свічадо, 2004. С. 73–84.
- Фаріон І. Д.* Нормативність категорії відмінка. *Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 205–217.
- Фомічова В.* Причини невідмінюваності іменників у сучасній українській мові. *Семантика мови і тексту* : матеріали XI Міжнар. наук. конф., Івано-Франківськ, 26-28 вересня 2012 р. Івано-Франківськ, 2012. С. 639–642.
- Ципердюк О. Д.* Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.
- Шевельов Ю.* Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947-1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 218–257.
- Юносова В. О.* Варіантні закінчення іменників у «Словарі...» Б. Грінченка і сучасні нормативні процеси. *Дивослово*. 2009. № 11. С. 39–44.
- Юносова В. О.* Варіантність відмінкових закінчень іменників у сучасній українській літературній мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1998. 18 с.

Юносова В. Кличний відмінок іменників чоловічого роду II відміни в сучасній українській мові. *Дивослово*. 2006. № 4–5. С. 40–42.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Відміна іменників, відмінювання, 1 відміна іменників, 2 відміна іменників, 3 відміна іменників, 4 відміна іменників, м'яка група, мішана група, словозміна, тверда група; композит, лексико-семантичний спосіб творення, лексико-синтаксичний спосіб творення, множинний іменник, морфолого-синтаксичний спосіб творення, невідмінюваний іменник, незмінні слова, субстантивація, юкстапозит.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Назвіть типи відмінювання іменників. Які критерії лягли в основу поділу іменників на чотири відміни за типом відмінювання?

2. Назвіть групи іменників, що стоять поза відмінами. Проілюструйте прикладами.

3. Які іменники належать до невідмінюваних іменників? Яким способом визначаємо граматичне значення роду, числа та відмінка цих іменників?

4. Охарактеризуйте поділ іменників на групи в межах 1 відміни.

5. Охарактеризуйте поділ іменників на групи в межах 2 відміни? До якої відміни належить іменник *бабище*?

6. Проаналізуйте особливості відмінювання іменників 1 відміни. Назвіть: а) закінчення іменників у кличному відмінку однини (проілюструйте прикладами); б) іменники, які мають варіанти в родовому відмінку множини; в) слова, які мають паралельні форми в орудному відмінку множини; г) чергування, які відбуваються під час словозміни іменників в однині і множині.

7. Проаналізуйте особливості відмінювання іменників 2 відміни. Які іменники чоловічого роду однини мають у родовому відмінку закінчення *-а(-я)*, а які *-у(-ю)*?

8. Наведіть 10 пар іменників на зразок *акту* (процес) – *акта* (документ), у яких закінчення в родовому відмінку однини чоловічого роду *-а(-я)* чи *-у(-ю)* пов'язане зі значенням слова.

9. Наведіть приклади іменників з паралельними закінченнями в родовому відмінку однини чоловічого роду *-а(-я)* та *-у(-ю)*, які не впливають на зміну лексичного значення слова.

- 10.** Проаналізуйте особливості вживання закінчень *-ові, -еві- (-єві), -у(-ю), -і(-ї)* в місцевому відмінку однини 2 відміни.
- 11.** Які слова набувають форми кличного відмінка у звертаннях, що складаються з двох і більше слів: двох загальних назв, загальної назви та імені, загальної назви та прізвища, власних назв – імені та імені по батькові?
- 12.** Які закінчення мають іменники 2 відміни в орудному відмінку множини? Наведіть приклади. Назвіть іменники, які мають паралельні форми в орудному відмінку множини.
- 13.** Які особливості відмінювання іменників 3 відміни? Охарактеризуйте правопис іменників 3 відміни в орудному відмінку однини.
- 14.** Обґрунтуйте, чому нова редакція «Українського правопису» (2019 р.) у родовому відмінку однини іменників 3 відміни поряд із закінченням *-і* пропонує вживати флексію *-и*: *радості, любови, незалежності*? Висловіть власне ставлення до такої пропозиції.
- 15.** Які особливості відмінювання іменників 4 відміни? У яких відмінках іменники 4 відміни мають паралельні форми? Охарактеризуйте відмінкові форми іменників 4 відміни в орудному відмінку однини.
- 16.** На думку науковців, у сучасній українській літературній мові відбувається руйнування 4 відміни іменників. У чому воно полягає?
- 17.** Доведіть на прикладі відмінкових форм, що наявність 4 відміни іменників становить своєрідну рису української мови, яка відрізняє її від російської.
- 18.** Наведіть приклади інших відмінкових форм іменника, які засвідчують своєрідність української мови на морфологічному рівні.
- 19.** Назвіть особливості відмінювання іменників *pluralia tantum*. Наведіть приклади іменників, які мають паралельні форми в певних відмінках.
- 20.** Охарактеризуйте, як відмінюються іменники з ознаками прикметникової парадигми.
- 21.** Які особливості відмінювання власних особових назв? Чим і чому розрізняються у відмінюванні власні назви в парах *Харків* (прізвище) – *Харків* (місто), *Литвин* – *Литвинов*, *Дарвін* – *Семенців*?
- 22.** Охарактеризуйте на власних прикладах особливості словотвору іменників (іменники, утворені морфологічним способом: суфіксальні утворення, префіксальні похідні, суфіксально-

префіксальні утворення; іменники, утворені основоскладанням; субстантиви, утворені словоскладанням; неморфологічні способи творення іменників: лексико-семантичний, лексико-синтаксичний, морфолого-синтаксичний).

23. Що таке субстантивація? Проілюструйте це явище на прикладах.

24. Назвіть, використавши нову редакцію «Українського правопису» (2019 р.), основні орфограми щодо правопису іменників.

25. Які основні помилки в наголошуванні іменників переважно трапляються у вашому мовленні, у мовленні жителів Західної України?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: **79, 82, 84, 86 (усно), 88, 91, 92 (усно), 93, 94, 95, 97, 98, 101, 104 (усно), 105, 106, 107, 108 (усно), 145 (варіант відповідно до варіанту робочого місця студента).**

Увага! Морфологічний аналіз іменників (а далі й інших частин мови) обов'язково зробити відповідно до схеми та зразків, поданих у навчальних посібниках І. Джочки «Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Схеми та зразки аналізу» (Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011) або І. Джочки, О. Ципердюк «Сучасна українська літературна мова. Практична морфологія» (Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012).

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, вміти ілюструвати їх прикладами.

Завдання 4. Питання 3, 4, 5 і 6 практичного заняття підготувати письмово у вигляді конспекту або опрацьованої ксерокопії.

Завдання 5. Підготуватися до самостійної роботи «Відмінювання іменників» (особливу увагу звернути на родовий відмінок, зокрема закінчення **-а (-я)** чи **-у (-ю)** в іменниках чоловічого роду 2 відміни,

родовий відмінок множини іменників 1 та 2 відмін, кличний відмінок, відмінювання іменників чоловічого роду 2 відміни на *-р*).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання

1. Невідмінювані іменники.
2. Відмінювання іменників *Pluralia tantum*.
3. Іменники з ознаками прикметникової парадигми.
4. Словотвір іменників у сучасній українській мові.
5. Правопис і наголошування іменників.

Практичні завдання

Завдання 1. Виконати вправи: **112, 115, 116, 121, 123, 129, 133.**

Завдання 2. Теоретичні питання 4 і 5 для самостійної роботи підготувати у вигляді конспекту або опрацьованої ксерокопії.

Завдання 3. Підготуватися до самостійної тестової роботи (за темою практичного заняття 4).

Практичне заняття 6

ПРИКМЕТНИК

1. Прикметник як частина мови. Категоріальне значення, морфологічні ознаки та синтаксичні функції прикметника.
2. Лексико-граматичні розряди прикметників:
  - а) якісні прикметники, особливості їхнього значення і граматичні ознаки;
  - б) відносні прикметники, особливості їхнього значення, творення, написання;
  - в) присвійні прикметники, особливості їхнього значення, творення, написання.
3. Проблема виокремлення проміжних лексико-граматичних розрядів прикметників.
4. Ступені порівняння прикметників, їхнє значення, творення та вживання. Групи якісних прикметників, що не утворюють ступенів порівняння.
5. Повні й короткі, стягнені й нестягнені форми прикметників, історичний коментар до них.
6. Особливості відмінювання прикметників.
7. Морфологічний аналіз прикметника.
8. Словниковий диктант (правопис складних іменників та прикметників).
9. Самостійна тестова робота (за темою практичного заняття 5).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.

Грищенко А. П. Прикметник в українській мові. Київ : Наук. думка, 1978. 207 с.

Грищенко А. П. Прикметник. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 163–215.

Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. Івано-Франківськ : Плай, 1995. С. 114–145.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

Карпенко Ю. О. Ступені порівняння різних частин мови та їхні функції. *Мовознавство*. 2010. № 2–3. С. 41–48.

Коваленко О. В. Підготовка до тестування з української мови для старшокласників та абітурієнтів. Частина II: частини мови, орфографія, розділові знаки. Київ, 2015. С. 19–23.

Кононенко І. В. Прикметник у слов'янських мовах : монографія. Київ : Видавничо-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2009. 495 с.

Костусяк Н. М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників. Луцьк : Вежа, 2002. 179 с.

Курс сучасної української літературної мови / за ред. Л. А. Булаховського. Київ : Рад. школа, 1951. С. 307–309, 367–379, 452–458.

Орфографічний словник української мови / укл. : С. І. Головащук та ін. Київ : Довіра, 1994. 864 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

Фаріон І. Д. Граматичні норми прикметника (нормативність у межах ступенювання прикметників). *Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 229–232.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Чабайовська М. Зауваги до нормативного вживання прикметників у мовленні. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 7–8. С. 28–33.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 257–287.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Ад'ективізація, аналітичні прикметники, вищий ступінь порівняння, відносний прикметник, відносно-якісний прикметник,

займенниковий прикметник, звичайний ступінь порівняння, категорія ступенів порівняння, компаратив, короткий прикметник, морфологізований прикметник, м'яка група, найвищий ступінь порівняння, неморфологізований прикметник, нечленний прикметник, повна нестягнена форма прикметника, повна стягнена форма прикметника, повний прикметник, порядковий прикметник, посесивний прикметник, прикметник, присвійний прикметник, присвійно-відносний прикметник, суперлатив, членний прикметник, якісний прикметник.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення прикметника як частини мови.
2. Обґрунтуйте, чому прикметник є периферійною частиною мови.
3. Яке загальнокатегоріальне (узагальнене лексичне) значення прикметника?
4. Чи погоджуєтесь ви з концепцією, згідно з якою до класу прикметника віднесені порядкові числівники (*перший, другий...*) та займенники, співвідносні за граматичними ознаками з прикметниками (*мій, якийсь, весь...*)?
5. Назвіть граматичні категорії, властиві прикметнику, охарактеризуйте їх. У чому полягає їхня відмінність від іменникових граматичних категорій?
6. Назвіть первинні і вторинні синтаксичні функції прикметника. Проілюструйте на прикладах.
7. Перелічіть основні семантичні групи прикметників (назви кольору, розміру, смаку...).
8. Які лексико-граматичні розряди (категорії) виокремлюють у прикметників? У чому полягає їхня відмінність від семантичних груп і граматичних категорій?
9. Перелічіть основні семантичні групи якісних прикметників.
10. Назвіть лексичні, словотвірні та граматичні ознаки якісних прикметників.
11. Охарактеризуйте значення відносних прикметників.
12. Назвіть словотвірні та граматичні ознаки відносних прикметників. Які морфонологічні зміни відбуваються під час творення відносних прикметників?

13. Утворіть відносні прикметники за допомоги суфіксів *-ов-* (*-'ов-*) та *-ев-* (*-єв-*) (*ясеновий, життєвий та вишневий, чуттєвий*) і поясніть, від чого залежить вибір того чи того суфікса. Наведіть приклади прикметників, які мають паралельні форми, утворені за допомоги суфіксів *-ов-* та *-єв-*.

14. Охарактеризуйте значення присвійних прикметників. Лексеми з яким значенням виступають твірною базою для їх творення?

15. За допомоги яких суфіксів утворюються присвійні прикметники, чим зумовлений вибір того чи того суфікса? Чи є різниця у творенні присвійних прикметників від назв осіб та назв тварин, у чому вона полягає? Назвіть морфологічні зміни, які відбуваються під час творення присвійних прикметників.

16. У чому полягає причина виникнення проміжних лексико-граматичних розрядів прикметників: присвійно-відносних, відносно-якісних, присвійно-якісних?

17. Охарактеризуйте перехід присвійних прикметників у відносні. Наведіть приклади.

18. Охарактеризуйте перехід відносних прикметників у якісні. Наведіть приклади.

19. Охарактеризуйте перехід присвійних прикметників у якісні. Наведіть приклади.

20. Охарактеризуйте перехід якісних прикметників у відносні. Наведіть приклади.

21. Якими способами можна передати різну міру якості?

22. Які граматичні форми називаються ступенями порівняння? Які граматичні значення виокремлюють у межах граматичної категорії ступенів порівняння прикметника?

23. Як утворюється вищий ступінь порівняння прикметників? Які форми йому властиві? Які зміни відбуваються під час творення форм за допомоги суфікса *-ш-*? Назвіть суплетивні форми вищого ступеня порівняння. Наведіть приклади паралельних форм у вищому ступені порівняння. Чи тотожні вони семантично?

24. Як утворюється найвищий ступінь порівняння прикметників? Які форми йому властиві?

25. Назвіть групи якісних прикметників, що не утворюють ступенів порівняння. Чим це зумовлено?

26. За якими ознаками в прикметниках визначають повну (стягнену і нестягнену) та коротку форми? Поясніть історію їхнього

утворення. Наведіть приклади коротких форм прикметників. Чи всі вони здатні виконувати функцію означення в реченні?

27. На які групи за типом відмінювання поділяються прикметники? У чому полягає особливість відмінювання прикметників із частиною *-лиций*?

28. Охарактеризуйте способи творення прикметників (суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний, основоскладання, конверсія). Проілюструйте на прикладах.

29. Які типи субстантивації прикметників ви знаєте? Наведіть приклади субстантивованих прикметників та утворіть із ними речення.

30. Наведіть приклади прізвищ і географічних назв прикметникового походження і провідмініайте їх.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконатиправи: 149, 151 (I), 153, 157, 160, 161 (I) - усно, 163, 169, 171 (I), 182, 188 (речення 4, 5, 6).

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання

1. Словотвір прикметників у сучасній українській мові. Творення прикметників від власних назв.
2. Правопис прикметників.

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуватися до словникового диктанту (правопис складних іменників і прикметників).

Завдання 2. Підготуватися до тестової самостійної роботи (за темою практичного заняття 5).

Практичне заняття 7

ЧИСЛІВНИК, ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА. РОЗРЯДИ ЧИСЛІВНИКІВ

1. Проблема частиномовної природи числівника.
2. Морфологічні особливості числівників.
3. Синтаксичні параметри числівників.
4. Розряди числівників за значенням.
5. Структурні розряди числівників.
6. Самостійна тестова робота (за темою практичного 6).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови. Київ : Наук. думка, 1980. 242 с.

Герасимчук В. Числівник у фразеологічних зворотах. *Дивослово*. 2012. № 5. С. 38–43.

Доценко О. Число – числівник – цифра. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 9. С. 5–9.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

Івченко М. П. Числівники української мови. Київ : Вид-во КДУ, 1955. 144 с.

Лукінова Т. Б. Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис). Київ : Наук. думка, 2000. 370 с.

Лукінова Т. Б. Числівник. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 216–234.

Супрун А. Е. Славянские числительные : становление числительных как особой части речи. Минск : Изд-во Белорус. ун-та, 1969. 232 с.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Фаріон І. Д. Граматичні норми числівника. *Фаріон І. Д.* *Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 229–232.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947 – 1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 287–297.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Власне-кількісний числівник, дробовий числівник, збірний числівник, кількісний числівник, неозначено-кількісний числівник, нумератив, означено-кількісний числівник, порядковий числівник, простий числівник, складений числівник, складний числівник, числівник.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення числівника як частини мови.
2. Обґрунтуйте, у чому полягає специфіка числівника як частини мови. Які ви знаєте інші погляди щодо трактування числівника в межах лексико-граматичних класів слів, хто їхній автор?
3. Яке категорійне значення числівника?
4. Які ознаки відрізняють числівники від інших частин мови (іменників, прикметників, прислівників, дієслів), що містять сему 'кількість' (*двійка, десяток, потрійний, учетверо, подвоїти...*)? Обґрунтуйте за допомоги прикладів.
5. Чи тотожні поняття *нумеративність* і *квантитативність*? Якщо ні, то в очму полягає відмінність?
6. Чи погоджуєтеся ви з думкою, згідно з якою до класу числівника відносять займенникові слова (*скільки, стільки, скількись...*) та водночас не зараховують порядкових числівників (*перший, другий...*)? Обґрунтуйте.
7. На базі яких частин мови сформований числівник? Чи поповнюється він новими одиницями і тепер?
8. Назвіть граматичні категорії, властиві числівнику, охарактеризуйте їх. У чому полягає їхня відмінність від іменникових та прикметникових граматичних категорій?

9. У чому полягає відмінність між граматичними ознаками числівників *один* і *п'ять*, *дві* і *десять*, *три* і *кільканадцять*, *півтора* і *декілька*, *п'ять* і *мільйон*, *трое* і *багато*?

10. Назвіть синтаксичні функції числівника. Чи залежить синтаксична функція числівника від його семантики (називання абстрактно-математичного числа або кількості)? Проілюструйте на прикладах.

11. На які групи за значенням поділяються числівники? Чому кількісні числівники поділяємо на підгрупи?

12. Охарактеризуйте власне кількісні числівники. Чи змінювались із часом назви одиниць вищого розряду? Якщо вживали інші лексеми, то назвіть давньоруські відповідники 10 000, 100 000 тощо.

13. Охарактеризуйте збірні числівники. Які власне кількісні числівники є базою творення збірних? Назвіть збірні числівники, які не утворені за допомоги формантів *-ер(о)*, *-ой(е)*?

14. Чи утворюють збірні числівники відповідні здрібніло-пестливі форми? Якщо так, то наведіть приклади.

15. Які значення виражають числівники *обидва*, *обидві*, *обоє*? Охарактеризуйте їхню сполучуваність з іменниками.

16. З якими групами іменників поєднуються збірні числівники? Чи нормативними є такі конструкції: *двоє жінок*, *трое столів*, *двадцять двоє чоловіків*, *семеро ложок* тощо?

17. Охарактеризуйте дробові числівники. Як вони утворюються, що позначає чисельник, а що – знаменник у дробовому числівнику?

18. Які сполуки дробових числівників називають мішаними?

19. У яких числівниках іменники *половина*, *третина*, *чверть* нейтралізують іменникові ознаки *і*, набуваючи ознак числівника, стають елементами складених числівників?

20. Назвіть прості та складні лексеми, які належать до розряду дробових числівників?

21. Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що в словосполуках *пів яблука*, *пів години*, *пів хлібини*, *пів огірка* та подібних *пів* виступає числівником, а не компонентом складного слова і згідно з новою редакцією українського правопису (2019 р.) його пишемо окремо?

22. Чому лексеми *півмісяць*, *півострів*, *півпальто* пишемо разом, а *пів місяця*, *пів острова*, *пів пальта* – окремо?

23. Як узоджуються з іменниками числівники *півтора*, *півтори*, *півтора*ста?

24. Які числівники називаємо неозначено-кількісними? Наведіть приклади.

25. Які частини мови здатні вживатися у функції неозначено-кількісних числівників? Проілюструйте.

26. Наведіть приклади неозначено-кількісних числівників, що називаю: а) малу кількість; б) велику кількість; в) дуже велику кількість.

27. На які групи за структурно-морфологічними особливостями (будовою) поділяються числівники?

28. Які числівники називаємо простими? Перерахуйте, які назви чисел належать до простих?

29. Які числівники називаємо складними? Перерахуйте, які назви чисел належать до складних.

30. Які числівники називаємо складеними? Перерахуйте, які назви чисел належать до складених.

31. Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що числівники з елементами *-дцять*, *-надцять* належать до простих, оскільки ці компоненти набули функції суфіксальних морфем унаслідок фонетичних і морфемних трансформацій? Поясніть утворення числівників із указаними елементами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: 190, 195, 198, 200, 204.

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Питання № 4 і 5 практичного заняття підготувати у вигляді конспекту або опрацьованої ксерокопії.

Завдання 4. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуватися до тестової самостійної роботи (за темою практичного заняття б).

Практичне заняття 8

СЛОВОЗМІНА (ПАРАДИГМАТИКА) ЧИСЛІВНИКІВ. ЗВ'ЯЗОК ЧИСЛІВНИКІВ З ІМЕННИКАМИ. МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЧИСЛІВНИКІВ

1. Словозміна числівників.
2. Зв'язок числівників з іменниками.
3. Наголошування числівників.
4. Правопис числівників і відчислівникових слів.
5. Явище нумералізації. Перехід числівників до інших частин мови (денумералізація).
6. Морфологічний аналіз числівників.
7. Самостійна тестова робота (за темами практичних 7–8).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.

Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови. Київ : Наук. думка, 1980. 242 с.

Герасимчук В. Числівник у фразеологічних зворотах. *Дивослово*. 2012. № 5. С. 38–43.

Доценко О. Число – числівник – цифра. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 9. С. 5–9.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

Івченко М. П. Числівники української мови. Київ : Вид-во КДУ, 1955. 144 с.

Лукінова Т. Б. Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис). Київ : Наук. думка, 2000. 370 с.

Лукінова Т. Б. Числівник. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 216–234.

Супрун А. Е. Славянские числительные : становление числительных как особой части речи. Минск : Изд-во Белорус. ун-та, 1969. 232 с.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

Фаріон І. Д. Граматичні норми числівника. *Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 229–232.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 287–297.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Нумералізація, денумералізація.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Як відмінюється числівник *один* (*одна, одне, одні*)?
2. Провідмініняйте числівники *два* (*дві*), *обидва* (*обидві*), *обоє*.
3. Провідмініняйте числівники *три*, *чотири*.
4. Як відмінюються числівники від *п'яти* до *десяти*?
5. Як відмінюються числівники на *-дцять* і *-десят*?
6. Як відмінюються числівники на позначення сотень?
7. Як відмінюються числівники *сорок*, *дев'яносто* і *сто*?
8. Як відмінюються числівники *тисяча*, *мільйон*, *мільярд*, *нуль*?
9. Які особливості відмінюванням складених числівників?
10. Як відмінюються числівники *кілька*, *декілька*, *багато*, *небагато*, *кільканадцять*?
11. Як відмінюються збірні числівники?

12. Які особливості відмінювання дробових числівників?
13. Які особливості відмінювання порядкових числівників?
14. Назвіть особливості сполучення числівника *один* (*одна, одне, одні*) з іменниками?
15. Яких відмінкових та родових форм іменника вимагають числівники *два і дві, обидва і обидві, півтора і півтори*?
16. З якими відмінковими та числовими формами іменників узгоджуються числівники *два, три, чотири*? З якими іменниками ці числівники не сполучаються?
17. З якими формами іменників уживаються числівники від *п'яти* і далі?
18. Яких форм іменника вимагають дробові числівники?
19. Як узгоджуються з іменниками порядкові числівники?
20. Яких форм набувають числівники як компоненти складних прикметників?
21. З якими іменниками поєднуються збірні числівники?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: 192, 193 (П), 206, 210, 211, 215, 220 (речення 1, 2, 3).

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Теоретичні питання практичного заняття підготувати у вигляді конспекту або опрацьованої ксерокопії.

Завдання 4. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуватися до самостійної тестової роботи (за темою практичних занять 7–8).

Практичне заняття 9

ЗАЙМЕННИК

1. Займенник як частина мови, його категорійне значення, морфологічні та синтаксичні особливості.
2. Розряди займенників за значенням.
3. Класифікація займенників за співвіднесенням з іншими частинами мови.
4. Групи займенників за морфологічною будовою.
5. Особливості відмінювання займенників.
6. Словотвір і правопис займенників.
7. Явище прономіналізації. Перехід займенників до інших частин мови (депрономіналізація).
8. Морфологічний розбір займенника.
9. Тестова самостійна робота (за темою практичного заняття 9).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.

Волчанська Г. В. Функціонування займенникових слів у структурі тексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. «Українська мова». Кіровоград, 2004. 19 с.

Гінзбург М. Д. Про гендерні особливості займенникових іменників *кожний, усякий, жодний*. *Українська мова*. 2014. № 2. С. 94–106.

Гінзбург М. Д. Український взаємно-зворотний займенник *один одного*: проблема правильного слововживання. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2015. № 19–21 (419–421). С. 74–77.

Гопитер Є. Функціонально-стилістичний підхід до вивчення займенника. *Дивослово*. 2008. № 4. С. 2–7.

Дудко І. В. Семантика і функціонування неозначених займенників у сучасній українській літературній мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. «Українська мова». Київ, 2002. 24 с.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

Матвіяс І. Г. Синтаксис займенників в українській мові. Київ : Наук. думка, 1962. 134 с.

Ожоган В. М. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови. Київ : Вид-во Інституту укр. мови, 1997. 230 с.

Самійленко С. П. Займенник. Історія української мови. Морфологія / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 129–162.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Фаріон І. Д. Граматичні та лексичні норми займенника. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 239–248.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947 – 1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 297–312.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Анафоричний займенник, атрибутивний займенник, займенник, відносний займенник, вказівний займенник, дейксис, дейктичний займенник, депрономіналізація, займенниковий іменник, займенниковий прикметник, займенниковий прислівник, заперечний займенник, зворотний займенник, іменниковий займенник, кількісний займенник, неозначений займенник, означальний займенник, особовий займенник, питальний займенник, прикметниковий займенник, присвійний займенник, прономіналізація, субстантивний займенник, узагальнено-кількісний займенник, узагальнено-предметний займенник, узагальнено-якісний займенник, числівниковий займенник.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення займенника як частини мови.
2. Порівняйте український термін *займенник* і латинський відповідник *pronomen*.
3. Замість яких частин мови можуть уживатися займенники?
4. Яке категорійне значення займенника? Що таке дейктичність?
5. На конкретних прикладах продемонструйте, що займенники не мають постійного лексичного значення і їм властивий абстрактний характер семантики. У чому полягає специфіка займенника порівняно з іншими частинами мови?
6. Хто з мовознавців і чому заперечує наявність займенників як самостійної частини мови?
7. Хто з мовознавців обстоює традиційний погляд на займенник як окрему частину мови?
8. Як ви розумієте твердження про те, що займенники, як і числівники, утворюють закритий щодо кількісного складу лексико-граматичний клас слів?
9. Чому займенник належить до іменних частин мови? Назвіть усі іменні частини мови. Які граматичні ознаки їх об'єднують?
10. Які морфологічні категорії має займенник? У чому полягає своєрідність морфологічних категорій займенника порівняно з морфологічними категоріями іменника та прикметника?
11. У іменника рід є незалежною категорією, у прикметника – залежною. Якою є відповідно категорія роду в займенника?
12. Які займенники змінюються за родами? Наведіть приклади.
13. Які займенники мають незалежну категорію роду і належать до одного з трьох родів? Наведіть приклади.
14. Які займенники поза контекстом не виявляють категорії роду, а в різних контекстах можуть бути різних родів? Наведіть приклади.
15. Які займенники ні поза контекстом, ні в контексті не мають категорії роду? Наведіть приклади.
16. Які займенники змінюються за числами? Наведіть приклади.
17. Які займенники мають синкретичну, нерозчленовану категорію числа, яку визначаємо з контексту? Наведіть приклади.
18. Які займенники вказують: а) лише на однину; б) лише на множину? Наведіть приклади.

19. Які займенники мають синтаксичну парадигму прикметникового типу? Наведіть приклади.
20. Які займенники відмінюються так, як іменники? Наведіть приклади.
21. Які займенники мають неповну (дефектну) парадигму? Наведіть приклади.
22. Наведіть приклади розірваних словоформ займенника.
23. Наведіть приклади своєрідних займенникових закінчень, які не мають аналогії серед іменникових та прикметникових закінчень.
24. Наведіть приклади займенників, які поєднують в одній морфологічній парадигмі кілька типів відмінювання.
25. Яку синтаксичну роль виконують займенники в реченні? Продемонструйте на прикладах.
26. Яка специфічна синтаксична функція займенника?
27. Наведіть приклади словосполучень, у яких займенник виступає то головним, то залежним компонентом.
28. Придумайте два однослівні та два багатослівні речення, які би склалися лише із займенників.
29. Які функції виконують займенники в тексті?
30. На які розряди за значенням поділяються займенники? Проілюструйте прикладами.
31. До якого розряду за значенням належить займенник *жодний*?
32. Чому займенники *він, вона, воно, вони* називають предметно-особовими?
33. Що спільне і відмінне між питальними та відносними займенниками?
34. Займенники якої групи за значенням послужили твірною базою для уворення інших семантичних груп займенників? Наведіть приклади таких похідних займенників і прокоментуйте, за допомоги яких словотворчих засобів вони утворені.
35. На які групи поділяються займенники за співвіднесенням з іменними частинами мови? Які ознаки займенників лежать в основі такого поділу?
36. Які групи займенників за морфологічною будовою виокремлюють?
37. За допомоги історичних коментарів поясніть, чому:
а) займенники *ми, він, вона, воно, вони* в непрямих відмінках мають суплетивні форми; б) займенники *він, вона, воно, вони* в непрямих відмінках після прийменників та в орудному мають приставний звук [н].

38. У чому подібність і в чому відмінність у відмінкових закінченнях займенника *цей* та прикметників на *-лиций*?

39. Які займенники пишуться через дефіс? Які похідні займенники, утворені за допомоги часток, пишуться разом? У яких відмінкових формах і чому ці займенники пишуться окремо?

40. Що таке прономіналізація? Проілюструйте це явище на прикладах.

41. У які частини мови найчастіше переходять займенники? Наведіть приклади таких переходів і поясніть, як називаються такі явища?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: 223 (+визначити синтаксичну роль займенників), 225, 227 (усно), 228, 232 (усно), 233 (усно), 241, 245, 248, 249 (усно), 257 (усно), 263 (9 займенників різних семантичних груп із першого абзацу).

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Підготуватися до тестової самостійної роботи (за темою практичного заняття 9).

Завдання 2. Підготуватися до контролю самостійної роботи (відповідно до розкладу)

Увага! Зміст та оцінювання контролю самостійної роботи (детальніше див. у загальних вимогах до самостійної роботи)

1. Аналіз нової наукової літератури за поточний рік / презентації / проекти / участь у науковій конференції – на вибір студента – 5 б.

2. Виконання вправ, конспект наукових праць – 5 б.

Завдання 3. Підготуватися до залікової контрольної роботи, яку будемо писати на заліку. Повторити увесь матеріал із морфології, який вивчали.

**Зміст та оцінювання контрольної роботи
(форму роботи обирає викладач та/або студенти)**

Форма 1. Письмова залікова контрольна робота

1. Теоретичне питання (визначення термінів та ілюстрація їх прикладами) – 10 б.

2. Теоретичне питання (розлога відповідь) – 10 б.

3. Морфологічний аналіз 4-х частин мови (30 б.).

Форма 1. Письмова залікова контрольна робота

1. Теоретичне питання (визначення 10 термінів та ілюстрація їх прикладами) – 10 б.

2. Тестові завдання (20 тестів) – 10 б.

3. Морфологічний аналіз 4-х частин мови (30 б.).

Форма 3. Тестова залікова контрольна робота

Тестові завдання (50–80 тестів) – 50 б.

2 СЕМЕСТР

Практичне заняття 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЄСЛОВА. ІНФІНІТИВ

1. Дієслово як центральна частина мови, його загальнокатегоріальне значення.
2. Семантичні групи дієслів.
3. Валентність дієслів.
4. Граматичні категорії дієслова, їх класифікація.
5. Синтаксичні функції дієслова.
6. Система граматичних форм дієслова.
7. Інфінітив.
8. Тестова самостійна робота (на повторення вивченого в попередньому семестрі).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Баракатова Н. А. Парадигма дієслова в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. «Українська мова». Дніпропетровськ, 1999. 17 с.

Білевич Т. Л. Дієслівна багатозначність у процесі розвитку мови. *Мовознавство*. 1999. № 1. С. 46–50.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

Загнітко А. П. Взаємодія іменних та дієслівних категорій. *Мовознавство*. 1992. № 5. С. 19–29.

Загнітко А. П. Структура та ієрархія валентних значень дієслова. Київ : НМК ВО, 1990. 64 с.

Ковалик І. І. Граматична структура системи дієслівних форм у сучасній українській літературній мові. *Ковалик І. І. Питання українського і слов'янського мовознавства* : вибрані праці, ч. II / упор. З. Терлак. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 143–149.

Колібаба Л., Фурса В. Словник дієслівного керування. Київ : Либідь, 2016. 655 с.

Масицька Т. Є. Граматична структура дієслівної валентності. Луцьк : Волинський держ. ун-т, 1998. 206 с.

Микитюк О. Українське дієслово як самобутність у мовній картині світу. *Семантика мови і тексту* : матеріали XI Міжнар. наук. конф., Івано-Франківськ, 26–28 вересня 2012 р. Івано-Франківськ, 2012. С. 396–399.

Русанівський В. М. Дієслово. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 235–341.

Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ. Київ : Рад. школа, 1977. 112 с.

Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наук. думка, 1971. 315 с.

Симонова К. Граматичні категорії дієслова: основні підходи до вивчення. *Українська мова*. 2012. № 2. С. 34–44.

Соколова С. О. Час та його відображення в граматичних категоріях дієслова. *Мовознавство*. 1995. № 4–5. С. 11–17.

Сухарина Н. М. Граматична та лексична семантика українського дієслова в лексикографічній системі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 19 с.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Фаріон І. Д. Складні випадки дієслівного керування. *Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 257–258.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 313–317.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Дієслово, вербатив, процесуальна ознака, службове дієслово, допоміжне дієслово, фазове дієслово, модальне дієслово, валентність слова, валентність дієслова, активна валентність, фінітивна

дієслівна форма, дієвідмінювана дієслівна форма, способова дієслівна форма, вербоїд, вербоїдна дієслівна форма, недієвідмінювана дієслівна форма, нефінитивна дієслівна форма, інфінітив, неозначена форма дієслова.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Чому дієслово є центральною частиною мови?
2. Дайте визначення дієслова як частини мови.
3. Поясніть походження терміна *дієслово*. Наведіть іншомовний відповідник до цього терміна і поясніть його походження.
4. Яке категоріальне значення має дієслово?
5. У чому полягають спільні та відмінні риси категоріального значення дієслова, прикметника та прислівника?
6. На які лексико-семантичні групи і за якими ознаками поділяються дієслова?
7. На які групи поділяються дієслова за семантичною повнотою? Наведіть по 3 приклади дієслів кожної групи.
8. Що таке валентність? На які групи поділяються дієслова за валентністю?
9. Назвіть морфологічні категорії дієслова. Які з них є власне дієслівними морфологічними, які – невластивими дієслівними морфологічними, а які – міжривневими?
10. Які морфологічні категорії дієслова є загальнодієслівними?
11. Яким часовим і способовим формам не властива категорія роду?
12. Яким часовим і способовим формам не властива категорія особи?
13. Яким способовим формам дієслова не властива категорія часу?
14. Які дієслівні форми мають іменні категорії роду, числа, відмінка і прикметникову словозміну?
15. Які дієслівні форми становлять морфологічну парадигму дієслова?
16. Чим розрізняються фінитивні (дієвідмінювані) та нефінитивні (вербоїдні) дієслова?
17. Яка синтаксична функція є типовою для дієслова як частини мови?
18. Яким членом речення виступає кожна з дієслівних форм?

19. Яка дієслівна форма розширює синтаксичні можливості дієслова?

20. Чому інфінітив називають дієйменником?

21. Чим інфінітив відрізняється від інших форм дієслова?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Опрацювати дистанційну лекцію «Загальна характеристика дієслова, інфінітив».

Завдання 2. Виконатиправи: **267, 268, 270, 271, 273, 274, 279.**

Завдання 3. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 4. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуватися до тестової самостійної роботи на повторення вивченого в попередньому семестрі (тут і далі див. збірники тестів на сайті Наукової бібліотеки ПНУ):

- Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: дієслово, незмінні частини мови : збірник тестів. 2-ге вид, доповн. і переробл. Івано-Франківськ : ФО-П Петраш К. Т., 2018. 132 с.;
- Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська мова. Морфологія. Збірник тестових завдань : навч. посібн. Івано-Франківськ : Голіней О. М., 2021. 276 с.).

Практичне заняття 2

ДВІ ОСНОВИ ДІЄСЛОВА. КАТЕГОРІЯ ВИДУ

1. Поняття про дві основи дієслів. Структурні класи дієслів.
2. Загальна характеристика категорії виду. Видові відтінки в межах доконаного і недоконаного виду.
3. Спосіб (рід) дієслівної дії. Класифікація родів дієслівної дії.
4. Поняття видової пари. Типи видових пар. Способи та засоби творення видових пар дієслів.
5. Парновидові, одно- і двовидові дієслова.
6. Тестова самостійна робота (за темою практичного заняття 1).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Баракатова Н. А. Парадигма дієслова в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. «Українська мова». Дніпропетровськ, 1999. 17 с.

Городенська К. Г. Видові протиставлення в системі сучасних дієслів. *Слово. Стил. Норма* : зб. наук. праць. Київ, 2002. С. 118–121.

Жуйкова М. В. Типологія власне-видових дієслівних опозицій у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук; спец. 10.02.01 «Українська мова». Львів, 1997. 16 с.

Калько М. І. Категорія аспектуальності в сучасній українській літературній мові : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2009. 40 с.

Русанівський В. М. Дієслово. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 235–341.

Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ. Київ : Рад. школа, 1977. 112 с.

Русанівський В. М. Значення і взаємозв'язок граматичних категорій виду і часу в українській мові XVI–XVII ст. Київ : Наук. думка, 1959. 99 с.

Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наук. думка, 1971. 315 с.

Труб В. Про обмеження на варіативність виду дієслівних форм та деякі функції видового протиставлення. *Українська мова*. 2012. № 1. С. 18–31.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Чубань Т. В. Особливості видової співвіднесеності дієслів у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук; спец. 10.02.01. «Українська мова». Київ, 1997. 25 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 317–330.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Основа інфінітива, інфінітивна дієслівна основа, основа теперішнього часу, презентна дієслівна основа, структурні класи дієслів, класи дієслів, морфологічні класи дієслів, категорія виду, аспект, аспектологія, доконаний вид дієслова, недоконаний вид дієслова, видова пара, перфективація, імперфективація, перфективна видова пара, імперфективна видова пара, суплетивна видова пара, одновидове дієслово, двовидове дієслово, рід дієслівної дії, спосіб дієслівної дії.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Скільки формотвірних основ і які саме мають дієслова?
2. Як вони виділяються?
3. Які дієслівні форми утворюються від основи інфінітива? Наведіть приклади.
4. Які дієслівні форми утворюються від основи теперішнього часу (презентної основи)?
5. На основі якого співвідношення виділяють структурні (морфологічні) класи дієслів? Скільки їх є? Наведіть приклади продуктивних і непродуктивних класів.
6. Дайте визначення категорії виду.

7. Що таке аспектологія?
8. Які граматичні значення виділяють у межах дієслівної категорії виду?
9. Яке значення виражають дієслова доконаного виду?
10. Які дієслівні форми властиві дієсловам доконаного виду?
11. Яке значення виражають дієслова недоконаного виду?
12. Які дієслівні форми властиві дієсловам недоконаного виду?
13. Що таке видова пара? Наведіть приклади перфективаційних, імперфективаційних і суплетивних видових пар.
14. Які є способи і засоби творення видових пар? Проілюструйте на прикладах.
15. Чи всі дієслова формують видові пари? Як називаються дієслова, що утворюють видові пари?
16. Які дієслова називаються одновидовими, а які – двовидовими? Наведіть приклади таких дієслів.
17. Як можна розмежувати значення двовидових дієслів у контексті?
18. У яких парах дієслова розрізняються лише граматичною семантикою виду, а в яких – ще й лексичною семантикою: *допикати* – *допекти*, *гальмувати* – *пригальмувати*, *лити* – *налити*, *писати* – *переписати*.
19. Що таке способи (роди) дієслівної дії?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Опрацювати дистанційну лекцію «Дві основи дієслова. Категорія виду».

Завдання 2. Виконати вправи: **283, 284, 285, 289, 290, 291, 295, 296.**

Завдання 3. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 4. Вивчити значення термінів, вміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичні завдання

Завдання 1. Які семантичні та структурні групи дієслів належать до: а) парновидових, б) одновидових, в) двовидових? Відповідь на це питання подати у вигляді **конспекту**, опрацювавши відповідні розділи таких наукових праць:

- *Вихованець І. Р., Городенська К. Г.* Теоретична морфологія української мови : академічна граматики української мови. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.
- *Горпинич В. О.* Морфологія української мови : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
- Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / *І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова*; за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія / за заг. ред. *І. К. Білодіда*. Київ : Наук. думка, 1969. 583 с.

Завдання 2. Підготуватися до тестової самостійної роботи (за темою практичного заняття 1).

Практичне заняття 3

КАТЕГОРІЯ ПЕРЕХІДНОСТІ / НЕПЕРЕХІДНОСТІ. КАТЕГОРІЯ СТАНУ

1. Загальна характеристика категорії перехідності / неперехідності дієслів. Способи і засоби вираження граматичних значень перехідності й неперехідності.
2. Загальна характеристика категорії стану.
3. Категорія стану за теорією В. Виноградова.
4. Сучасна концепція категорії стану.
5. Зворотні дієслова, їхні групи за значенням.
6. Тестова самотійна робота (за темою практичного заняття 2).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Гончарова Ю. Проблема статусу пасивних конструкцій із дієсловами на -ся (на матеріалі українських граматик 20–30-х рр. ХХ ст.). *Семантика мови і тексту* : матеріали XI Міжнар. наук. конф., Івано-Франківськ, 26–28 вересня 2012 р. Івано-Франківськ, 2012. С. 123–126.

Загнітко А. П. Категорія стану в системі граматичних категорій дієслова. *Українське мовознавство*. Київ, 1990. № 17. С. 77–84.

Русанівський В. М. Дієслово. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 235–341.

Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ. Київ : Рад. школа, 1977. 112 с.

Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наук. думка, 1971. 315 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Фаріон І. Д. Уживання зворотних перехідних дієслів на -ся // Фаріон І. Д. *Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 252–255.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 313–317.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Категорія стану (за В. Виноградовим), *категорія стану* (за І. Милославським, О. Боднарком), *активний стан дієслова*, *пасивний стан дієслова*, *зворотний (звотно-середній) стан дієслова*, *зворотне дієслово*, *позастанове дієслово*, *категорія перехідности / неперехідности*, *перехідне дієслово*, *неперехідне дієслово*, *категорія транзитивности / нетранзитивности*.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення дієслівної категорії перехідности / неперехідности. Чому в сучасному українському мовознавстві цю категорію трактують як морфолого-словотвірну-синтаксичну?

2. Які дієслова називають перехідними? Наведіть приклади перехідних дієслів.

3. Які дієслова називають неперехідними? Наведіть приклади неперехідних дієслів.

4. Наведіть приклади 2 речень, у яких перехідні дієслова вживаються в значенні неперехідних.

5. Які дієслова (перехідні чи неперехідні) мають співвідносні форми пасивного й активного станів?

6. Дайте визначення дієслівної категорії стану. Чому в сучасному українському мовознавстві цю категорію трактують як морфолого-словотвірну-синтаксичну?

7. Що означають дієслова активного стану? Наведіть приклади дієслів активного стану?

8. Що означають дієслова пасивного стану? Наведіть приклади дієслів пасивного стану.

9. Які науковці виокремлюють три стани дієслів: активний, пасивний і зворотний (зворотно-середній)?

10. До якого стану зараховують зворотні дієслова: а) у традиційній граматиці, б) у сучасному мовознавстві?

11. Які групи за значенням виокремлюють у межах зворотних дієслів?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: 298, 300, 301, 303, 307.

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, вміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Законспектувати та вміти аналізувати працю:

- *Фаріон І. Д.* Уживання зворотних перехідних дієслів на –ся. *Фаріон І. Д.* *Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 252–255.

Див. працю також у хрестоматії: *Ципердюк Оксана Дмитрівна.* Сучасна українська літературна мова: хрестоматія до курсу для студентів факультету філології (спеціальність «Польська мова і література», «Чеська мова і література»). Івано-Франківськ : НБ ПНУ, 2019. 279 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/read.php?id=7819>

Завдання 2. Підготуватися до тестової самостійної роботи (за темою практичного заняття 2).

Практичне заняття 4

КАТЕГОРІЯ СПОСОБУ. КАТЕГОРІЯ ЧАСУ

1. Загальне поняття про категорію способу дієслова, її зв'язок з іншими дієслівними категоріями.
2. Значення і творення форм дійсного способу.
3. Значення і творення форм умовного способу.
4. Значення і творення форм наказового способу.
5. Синоніміка форм дієслівного способу (вживання форм одного способу в значенні іншого).
6. Загальне поняття про категорію часу дієслова, її зв'язок з іншими дієслівними категоріями.
7. Минулий час, його значення і творення форм.
8. Давноминулий час, його значення і творення форм.
9. Теперішній час, його значення і творення форм.
10. Майбутній час, його значення і творення форм.
11. Абсолютний і відносний час дієслів. Вторинні значення форм часу.
12. Тестова самостійна робота (за темою практичного заняття 3).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Алексієнко Л. А., Козленко Л. А. Граматичний словник українських дієслів : у 2 тт. Київ : Київський ун-т, 1998.

Барчук В. М. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 415 с.

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. *В. Т. Бусел*. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.

Даскалюк О. Л. Семантико-граматична характеристика імператива сучасної української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук. : спец. 10.02.01 «Українська мова». Чернівці, 2005. 20 с.

Ковалик І. І. Діалектичний характер природи граматичної категорії часу та методи її вивчення. *Ковалик І. І. Питання українського і слов'янського мовознавства* : вибрані праці, ч. II / упор. З. Терлак. Львів; Івано-Франківськ, 2008. С. 138–142.

Марчило Л. М. Історія форм майбутнього часу дієслова в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук. : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1999. 19 с.

Наконечна Л. Б. Семантико-функціональна транспозиція часових форм дієслова в поліпредикативних структурах сучасної української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Івано-Франківськ, 2008. 20 с.

Орфографічний словник української мови / укл. : С. І. Головащук та ін. Київ : Довіра, 1994. 864 с.

Піддубська І. В. Модальна і темпоральна транспозиція дієслівних форм : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Донецьк, 2001. 19 с.

Русанівський В. М. Дієслово. Історія української мови. Морфологія / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 235–341.

Русанівський В. М. Значення і взаємозв'язок граматичних категорій виду і часу в українській мові XVI–XVII ст. Київ, 1959. 99 с.

Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ. Київ : Рад. школа, 1977. 112 с.

Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наук. думка, 1971. 315 с.

Соколова С. О. Час та його відображення в граматичних категоріях дієслова. *Мовознавство*. 1995. № 4–5. С. 11–17.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2000. 752 с.

Фаріон І. Д. Форми наказового способу дієслова. *Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова* : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 255–256.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 338–358.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Категорія часу, минулий час дієслова, давноминулий час дієслова, плюсквамперфект, передминулий час дієслова, теперішній час дієслова, майбутній час дієслова, абсолютний час дієслова, безвідносний час дієслова, відносний час дієслова, категорія способу дієслова, дійсний спосіб дієслова, індикатив, наказовий спосіб дієслова, імператив, умовний спосіб дієслова, кон'юнктив, бажальний спосіб дієслова, спонукальний спосіб дієслова.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення дієслівної категорії способу.
2. Які граматичні значення виокремлюють у межах дієслівної категорії способу: а) у традиційній українській граматиці; б) у сучасному українському мовознавстві?
3. Яку дію виражають дієслова дійсного способу? Наведіть приклади дієслівних форм дійсного способу.
4. Якими ознаками дійсний спосіб протиставляється іншим способам?
5. Яку дію виражають дієслова умовного способу? Як утворюються форми умовного способу? Наведіть приклади дієслів умовного способу.
6. Яке значення передають дієслова наказового способу?
7. Як утворюються прості та складені форми наказового способу дієслів? Відповідь проілюструйте прикладами.
8. Наведіть 3 приклади вживання однієї способової форми дієслів у значення іншої.
9. Які відношенні дії виражає категорія часу? Назвіть граматичні значення, які входять до граматичної категорії часу?
10. Як співвідносяться граматичні значення виду і часу в дієсловах?
11. Як співвідносяться граматичні значення особи і роду з часовими формами?
12. Які значення виражають дієслова теперішнього часу?
13. Від якої дієслівної основи та за допомогою яких граматичних засобів утворюються дієслова теперішнього часу?
14. Які значення виражають дієслова минулого часу?

15. Назвіть засоби, за допомоги яких утворюються форми минулого часу.

16. Яке значення виражає давноминулий час? З'ясуйте історію його утворення.

17. Які дії називають дієслова майбутнього часу?

18. Назвіть структурні форми майбутнього часу, укажіть, як вони співвідносяться зі значенням виду. Як утворюються ці форми (з історичними коментарями)?

19. Чи вживаються форми одного часу в значенні іншого? Наведіть приклади.

20. Які дієслівні форми є своєрідними морфологічними рисами української мови? Проілюструйте прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Опрацювати дистанційну лекцію «Категорія способу. Категорія часу».

Завдання 2. Виконати вправи: **309, 312, 314, 318, 380; 320, 324, 381.**

Завдання 3. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 4. Вивчити значення термінів, вміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичні завдання

Завдання 1. Знайти, опрацювати та вміти коротко переказати один із авторефератів дисертацій, поданих у списку додаткової літератури до практичного.

Завдання 2. Підготуватися до тестової самостійної роботи (за темою практичного заняття 3).

Практичне заняття 5

КАТЕГОРІЇ ОСОБИ, РОДУ, ЧИСЛА ТА ДІЄВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛІВ

1. Категорія особи дієслова, загальна характеристика. Значення і система особових форм дієслова.
2. Деякі особливості у вживанні особових форм дієслова.
3. Дієслова неповної особової парадигми.
4. Безособові дієслова.
5. Категорія числа в дієслівних формах.
6. Категорія роду в дієслівних формах.
7. Загальне поняття про дієвідмінювання. Типи дієвідмін, способи їхнього розрізнення: а) дієслова 1 дієвідміни; б) дієслова 2 дієвідміни.
8. Атематичні дієслова (дієслова архаїчної групи).
9. Тестова самостійна робота (за темою практичного заняття 4).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Алексієнко Л. А., Козленко Л. А. Граматичний словник українських дієслів : у 2 тт. Київ : Київський ун-т, 1998.

Баган М. П. Семантико-синтаксичні параметри безособового вживання особових дієслів у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2000. 18 с.

Болюх О. В. Власне-семантична і формально-граматична інтерпретація безособових речень. *Мовознавство*. 1991. № 3. С. 44–49.

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. *В. Т. Бусел*. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.

Возний Т. М. Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською. Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1981. 188 с.

Русанівський В. М. Дієслово. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 235–341.

Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ. Київ : Рад. школа, 1977. 112 с.

Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наук. думка, 1971. 315 с.

Словотвір сучасної української літературної мови / за ред. М. А. Жовтобрюха. Київ : Наук. думка, 1979. 408 с.

Соколова С. О. Час та його відображення в граматичних категоріях дієслова. *Мовознавство*. 1995. № 4–5. С. 11–17.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 330–337.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Категорія особи дієслова, перша особа дієслова, друга особа дієслова, третя особа дієслова, особове дієслово, безособове дієслово, дієслова неповної особової парадигми, категорія роду дієслова, дієвідмінювання, дієвідміна, дієслова першої дієвідміни, дієслова другої дієвідміни, дієслова архаїчної групи (архаїчної дієвідміни).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Яке відношення виражає категорія особи? Назвіть особові форми. З якими граматичними значеннями вони пов'язані?

2. Яким часовим формам дієслова властива категорія особи?

3. Якими граматичними засобами виражається значення особи? Як виражається особове значення дієслів минулого часу та умовного способу?

4. Які дієслова називаються безособовими? Назвіть семантичні групи та форми вираження безособових дієслів.

5. Які ви знаєте групи дієслів з неповною особовою парадигмою? Чим зумовлена відсутність певних особових форм стосовно різних груп дієслів за значенням?

6. Наведіть приклади вживання одних особових форм у значенні інших. Яке стилістичне навантаження мають такі особові форми?

7. Що виражає категорія числа дієслів?

8. З якою метою вживається форма множини замість однини? Наведіть приклади такого вживання.

9. Які дієслівні форми мають категорію роду? Наведіть приклади таких форм.

10. Яким часовим формам дієслова властива категорія роду?

11. Що таке дієвідмінювання?

12. Від чого залежить поділ слів на дієвідміни?

13. Як визначити дієвідміну за особовими закінченнями?

14. Як визначити дієвідміну за основою інфінітива? Які дієслова належать до 1 дієвідміни, а які – до 2 дієвідміни?

15. Які дієслова належать до атематичних (архаїчної дієвідміни)? Чому вони так називаються?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Опрацювати дистанційну лекцію «Категорії особи, роду, числа. Дієвідмінювання».

Завдання 2. Виконати вправи: 329 (I), 332 (I), 333 (I), 334, 335 (I), 336 (I), 337 (III), 338 (II), 341, 342 (III).

Завдання 3. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 4. Вивчити значення термінів, вміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання

1. Словотвір дієслів в українській мові.
2. Основні дієслівні префікси і суфікси.

Практичні завдання

Завдання 1. Законспектувати й вивчити із підручника В. О. Горпинича (а також, за бажання, із самостійно дібраних джерел) інформацію про дієслова неповної особової парадигми.

Завдання 2. Підготувати у вигляді **конспекту** питання «Словотвір дієслів в українській мові. Основні дієслівні префікси і суфікси». Див. праці:

- Словотвір сучасної української літературної мови / *за ред. М. А. Жовтобрюха*. Київ : Наук. думка, 1979. 408 с.
- *Плющ М. Я.* Граматика української мови : у 2 ч. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Вища школа, 2005. Ч. I. 286 с.
- Сучасна українська літературна мова : підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; *за ред. А. П. Грищенка*. 3-тє вид., допов. Київ : Вища школа, 2002. 493 с.
- Сучасна українська літературна мова : підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; *за ред. М. Я. Плющ*. 6-тє вид., стер. Київ : Вища школа, 2009. 430 с.
- Сучасна українська літературна мова / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; *за ред. С. О. Карамана*. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.

Завдання 3. Підготуватися до тестової самостійної роботи (за темою практичного заняття 4).

Практичне заняття 6

ДІЄПРИКМЕТНИК. ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ НА -НО, -ТО. ДІЄПРИСЛІВНИК. МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ

1. Дієприкметник як особлива форма дієслова, загальна характеристика значення, морфологічних ознак і синтаксичних функцій.
2. Дієприкметники активного стану, їхнє значення, творення і вживання.
3. Дієприкметники пасивного стану, їхнє значення, творення і вживання.
4. Перехід дієприкметників до інших частин мови (ад'єктивація, субстантивація).
5. Дієслівні предикативні форми на -но (-ено), -то.
6. Дієприслівник як особлива форма дієслова, загальна характеристика морфологічних ознак і синтаксичних функцій.
7. Дієприслівники недоконаного виду, їхнє значення, творення і вживання.
8. Дієприслівники доконаного виду, їхнє значення, творення і вживання.
9. Морфологічний аналіз дієслівних форм.
10. Контрольна робота за темами практичних занять 1–6.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Антоненко-Давидович Б.* Про дієприкметники та дієприслівники. *Урок української.* 2008. № 3–4. С. 23–27.
- Гнатюк Г. М.* Дієприкметник у сучасній українській літературній мові. Київ : Наук. думка, 1982. 248 с.
- Голосовська Г.* Активні дієприкметники в українській літературній мові: уживати чи ні? *Українська мова.* 2011. № 4. С. 63–71.
- Караванський С.* Російсько-український словник складної лексики. Київ : Вид. центр «Академія», 1998. 712 с.

Коць М. М. Дієприслівник у сучасній українській літературній мові : специфіка зв'язків та їх значень. Київ : Вид-во АН УРСР, 1964. 161 с.

Кучеренко І. К. Граматична характеристика дієприкметника і його місце в системі частин мови. *Мовознавство*. 1967. № 4. С. 12–20.

Лаврінець О. З історії вивчення предикативних форм на -но, -то в українській мові. *Українська мова*. 2012. № 2. С. 45–53.

Лихошерстова Н. Є. Семантико-стилістичний аспект субстантивзації дієприкметників в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2001. 17 с.

Русанівський В. М. Дієслово. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 235–341.

Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наук. думка, 1971. 315 с.

Сасинович Е. С. Дієприслівники в сучасній українській мові : посібник для вчителів. Київ : Рад. школа, 1963. 107 с.

Середа Ф. Я. Розмежування активних дієприкметників на -учий (-ючий) і прикметників на -учий (-ючий). *Мовознавство*. 1974. № 4. С. 42–50.

Сікорська З. Дієприкметникові одиниці як вада тексту. *Дивослово*. 2009. № 11. С. 35–38.

Українська мова. Енциклопедія / за ред. І. В. Муромцева. Київ : Майстер-клас, 2011. 400 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 362–377.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Дієприкметник, активний дієприкметник, пасивний дієприкметник, дієприкметниковий зворот, безособові дієслівні форми на -но, -то; дієслівні форми на -но (-ено), -то; форми на -но, -то;

предикативні форми на -но, -то; дієприслівник, дієприслівник недоконаного виду, дієприслівник доконаного виду, дієприслівниковий зворот.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: 354, 355 (II), 361 (I), 364, 370, 374, 376, 378, 379, 389 (речення 3, 4, 5, 7, 8), 390 (речення 1, 3, 8), 391 (речення 1-е), 392 (речення 2-ге).

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Відповідь на питання 4 і 10 практичного заняття підготувати у вигляді конспекту.

Завдання 4. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання

1. Перехід дієприслівників до інших частин мови (прислівника, службових частин мови).

2. Дієприкметниковий та дієприслівниковий звороти. Розділові знаки при дієприкметникових зворотах, дієприслівниках та дієприслівникових зворотах.

Практичні завдання

Завдання 1. Законспектувати правила правопису *не* з різними формами дієслова. Див. праці:

1. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
2. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. 640 с.

Завдання 2. На основі поданих у списку додаткової літератури та самостійно знайдених праць укласти таблицю із 30 активних дієприкметників із суфіксами *-уч(-юч-)*, *-ач(-яч-)*, які не бажано вживати в сучасній українській мові, та подати відповідники, які відповідають духові української мови, за зразком.

Зразок

1. Діючий вулкан – активний вулкан.
2. Діюча армія – регулярна армія.
3. Головуючий на зборах – голова зборів.

Див. хрестоматію та праці:

- *Голосовська Г.* Активні дієприкметники в українській літературній мові: уживати чи ні? *Українська мова.* 2011. № 4. С. 63–71.
- *Караванський С.* Російсько-український словник складної лексики. Київ : Вид. центр «Академія», 1998. 712 с.
- *Сікорська З.* Дієприкметникові одиниці як вада тексту. *Дивослово.* 2009. № 11. С. 35–38.

Завдання 3. Підготуватися до підсумкової модульної контрольної роботи за темами практичних занять 1–6.

Зміст та оцінювання контрольної роботи (форму роботи обирає викладач та/або студенти)

Форма 1. Підсумкова модульна контрольна робота

1. Теоретичне питання (визначення 10 термінів та ілюстрація їх прикладами) – 10 б.
  2. Теоретичне питання (розлога відповідь) – 10 б.
  3. Морфологічний аналіз 3-х дієслівних форм – 30 б.
- Максимальний бал – 50 б. (вага оцінки – 10 б.).

Форма 2. Підсумкова модульна контрольна робота

1. Тестові завдання (50 тестів) – 50 б. (вага оцінки – 10 б.)

Практичне заняття 7

ПРИСЛІВНИК

1. Прислівник як частина мови, загальна характеристика лексичних та граматичних ознак.
2. Розряди прислівників за значенням.
3. Ступені порівняння прислівників.
4. Походження прислівників:
  - а) первинні прислівники, історія їхнього виникнення;
  - б) вторинні (похідні) прислівники, їхні морфологічні типи.
5. Перехід прислівників до інших частин мови.
6. Морфологічний аналіз прислівників.
7. Словниковий диктант (правопис прислівників).
8. Тестова самостійна робота (за темою практичного заняття 7).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Білоусенко П. До питання про основний спосіб творення прислівників у історії української мови. *Українська мова*. 2008. № 2. С. 14–30.

Габай А. Ю. Синтаксична прислівникова транспозиція відмінкових і прийменниково-відмінкових форм : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2010. 18 с.

Даценко І. Б. Історія формування прислівників місця української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2007. 19 с.

Костусяк Н. М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників. Луцьк : Вежа, 2002. 179 с.

Кушлик О. П. Омонімія незмінних класів слів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Львів, 2000. 20 с.

Лучик А. А. Еквіваленти слова в українській і російській мовах : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова»; 10.02.02 «Російська мова». Київ, 2001. 34 с.

Німчук В. В. Прислівник. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 342–412.

Русанівський В. М. Означальні, предикативні і модальні прислівники. *Українська мова і література в школі*. 1967. № 4. С. 22–26.

Соколова С. В. Транспозиційний потенціал прислівників у сучасній українській мові : автореф. дис. .... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2009. 20 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Чапля І. К. Прислівники в українській мові. Харків, 1960. 123 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 377–393.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення прислівника як частини мови.
2. Поясніть, чому прислівник як частина мови має таку назву.
3. Наведіть іншомовний відповідник до терміна *прислівник*. З якої мови він походить?
4. Які ознаки споріднюють прислівник із самостійними частинами мови, а які – зі службовими?
5. Яке категоріальне значення має прислівник?
6. Наведіть приклади словосполучень, у яких залежний прислівник вказує на: а) ознаку процесуальної ознаки; б) ознаку непроцесуальної ознаки, вираженої прикметником; в) ознаку непроцесуальної ознаки, вираженої прислівником; г) ознаку предмета.
7. Які морфологічні ознаки має прислівник?
8. Які прислівники мають граматичну категорію ступенів порівняння?
9. Яким членом речення найчастіше виступає прислівник? Наведіть приклад.
10. Наведіть приклади речень, у яких прислівники виступають у ролі: а) неузгодженого означення; б) головного члена односкладного безособового речення; в) вставних слів. До яких груп за значенням належать такі прислівники?

11. За допомогою якого синтаксичного зв'язку поєднуються прислівники з іншими словами?

12. Наведіть приклади словосполучень, у яких прислівники виступають головним компонентом.

13. На які групи поділяються прислівники залежно від номінативної природи (повноти лексичного значення)?

14. Які прислівники є займенниковими? Доведіть, що вони є неповнозначними.

15. Які прислівники є незайменниковими? Доведіть, що вони є повнозначними.

16. На які групи за лексичним значенням поділяють прислівники?

17. Які підгрупи розрізняють у межах: а) означальних; б) обставинних; в) предикативних; г) модальних прислівників?

18. Деякі мовознавці не вважають предикативні та модальні прислівники прислівниками. До яких частин мови вони їх зараховують?

19. Чому проміжні розряди прислівників – атрибутивно-модальні, атрибутивно-предикативні, предикативно-модальні – так називаються?

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Адвербіалізація, віддієслівний прислівник, відзайменниковий прислівник, відіменниковий прислівник, відприслівниковий прислівник, відчислівниковий прислівник, займенниковий прислівник, кількісний прислівник, кількісно-означальний прислівник, модальний прислівник, незайменниковий прислівник, неповнозначний прислівник, непохідний прислівник, обставинний прислівник, означальний прислівник, повнозначний прислівник, порівняльно-уподібнювальний прислівник, похідний прислівник, предикативний прислівник, прислівник, прислівник мети, прислівник міри або ступеня вияву ознаки, прислівник місця, прислівник способу дії, прислівник причини, прислівник часу, складений прислівник, складний прислівник, ступені порівняння прислівників, якісно-означальний прислівник.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: 395, 400, 402, 403, 404, 410, 411, 417, 418, 422, 425, 428, 442 (І).

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

Завдання 5. Підготуватися до словникового диктанту (правопис прислівників). Див. праці:

- Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
- *Ющук І. П.* Українська мова. Київ : Либідь, 2003. 640 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання

1. Словотвір прислівників. Явище адвербіалізації в сучасній українській мові.
2. Правопис прислівників.

Практичні завдання

Завдання 1. Із підручника І. П. Ющука «Українська мова» законспектувати і вивчити типи прислівників, похідних від прикметників, числівників, займенників, дієслів і прислівників. Див. працю:

- *Ющук І. П.* Українська мова. Київ : Либідь, 2003. 640 с.

Завдання 2. Опрацювати у вигляді конспекту або опрацьованої копії дистанційні лекції «Слова категорії стану», «Модальні слова» та вміти відповідати на питання, подані наприкінці цих лекцій.

Завдання 3. Підготуватися до тестової самостійної роботи (за темою практичного заняття 7).

Практичне заняття 8

СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ. ПРИЙМЕННИК

1. Загальна характеристика службових частин мови.
2. Прийменник як частина мови.
3. Групи прийменників за походженням. Явище препозиціоналізації.
4. Групи прийменників за будовою.
5. Семантичні типи прийменникових конструкцій.
6. Вживання прийменників з відмінковими формами слів.
7. Синонімія прийменників.
8. Правопис прийменників.
9. Морфологічний аналіз прийменників.
10. Тестова самостійна робота (за темами «Службові частини мови. Прийменник», «Сполучник»).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Балабан Г. С. Динамічні процеси в прийменниковій системі сучасної української літературної мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2007. 18 с.

Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. Київ : Наук. думка, 1980. 286 с.

Вихованець І. Р. Семантико-синтаксичні параметри прийменника (на матеріалі східнослов'янських мов). *Мовознавство*. 1986. № 6. С. 17–24.

Голосовська Г. Неповнозначні частини мови у функціональному аспекті. *Українська мова*. 2012. № 1. С. 96–100.

Городенська К. Г. Відкомпаративні прийменники української мови: структура, функції та особливості вживання. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць / відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ, 2007. С. 7–12.

Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник для вищих навчальних закладів. 7-ме вид., виправлене. Донецьк : СПД ФО Сердюк В. І., 2005. С. 271–281.

Колодяжний А. С. Прийменник : матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови. Харків : Вид-во Харків. ун-ту, 1960. 165 с.

Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови. Київ : Основи, 2004. 303 с.

Кучеренко І. К. Лексичне значення прийменника. *Мовознавство*. 1973. № 3. С. 12–23.

Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови. Морфологія. Вид. друге, уточнене й доповнене. Вінниця : Поділля-2000, 2003. 464 с.

Кушлик О. П. Омонімія незмінних класів слів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Львів, 2000. 20 с.

Куш Н. В. Прийменникова еквівалентність в українській граматиці : структура, семантика, функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Донецьк, 2009. 20 с.

Мейзерська І. Специфіка прийменника як лексикографічного об'єкта. *Українська мова*. 2008. № 1. С. 108–116.

Німчук В. В. Прийменник. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 413–448.

Ремінна Р. Невже так важко запам'ятати? Про словосполуки з прийменниками *по* та *з-за* (*із-за*). *Урок української*. 2008. № 5–6. С. 31–32.

Словник українських прийменників / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна. та ін. Донецьк, 2007. 416 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 393–396.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Вторинний прийменник, допустовий прийменник, непохідний прийменник, означальний прийменник, первинний прийменник, похідний прийменник, препозіоналізація, прийменник, прийменник способу дії, причиновий прийменник, простий прийменник, просторовий прийменник, складений прийменник, складний прийменник, темпоральнимий прийменник, умовний прийменник, цільовий прийменник.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Яким частинам мови протиставляються службові частини мови?
2. Які ознаки мають службові слова за традиційною граматиною?
3. Чи мають службові слова лексичне значення?
4. Чи мають службові слова граматичне значення?
5. Яку основну функцію виконують службові слова?
6. Чим відрізняється трактування службових слів у традиційній граматиці і в працях окремих сучасних мовознавців?
7. Хто з лінгвістів не вважає службові слова частинами мови?
8. Які українські мовознавці трактують службові слова як аналітичні слова-морфеми?
9. Які ознаки мають службові слова, якщо враховувати і традиційні, і новітні підходи?
10. Частотність яких слів у мовленні більша: самостійних чи службових?
11. Яке категоріальне значення має прийменник як службова частина мови?
12. Які відношення виражають прийменники?
13. Яких прийменників більше: однозначних чи багатозначних?
14. У які словотворчі форманти можуть перетворюватися прийменники?
15. Для чого у мовленні витворилися фонетичні варіанти прийменників? Продемонструйте їх на прикладах.
16. З якими частинами мови поєднуються прийменники?
17. Які значення можуть виражати прийменники разом з іменниками?
18. Чи може один прийменник, залежно від контексту, виражати різні семантичні відношення? Проілюструйте на прикладах.
19. З якими відмінками поєднуються прийменники?
20. Зі скількома відмінками здатні вживатися прийменники? Наведіть приклади прийменників, що сполучаються: а) з одним відмінком; б) із двома відмінками; в) з трьома відмінками.
21. На які групи поділяються прийменники за походженням?
22. Які прийменники називають первинними? Проілюструйте на прикладах.

23. Які прийменники називають вторинними? На базі яких частин мови утворюються вторинні прийменники? Проілюструйте на прикладах.

24. Що таке препозиціоналізація? Поясніть це явище на прикладах.

25. Слова яких частин мови найчастіше переходять у прийменники? Проілюструйте на прикладах.

26. На які групи за будовою поділяються прийменники?

27. Чи можуть вторинні прийменники належати до складних?

28. Чи наявні серед простих прийменників похідні за походженням?

29. Наведіть приклади складених прийменників та співзвучних з ними прийменниково-відмінкових словоформ.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: 443, 447 (I), 450, 451 (I), 456 (II), 460 (I), 464, 473 (II).

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Скопіювати з підручника М. Зубкова підрозділ «Прийменники» (с. 271–281) (див. хрестоматію), законспектувати статтю Р. Ремінної. Див. праці:

- *Зубков М. Г.* Сучасна українська ділова мова : підручник для вищих навчальних закладів. 7-ме вид., виправлене. Донецьк : СПД ФО Сердюк В. І., 2005. С. 271–281.
- *Ремінна Р.* Невже так важко запам'ятати? Про словосполуки з прийменниками *по* та *з-за* (*із-за*). *Урок української*. 2008. № 5–6. С. 31–32.

Завдання 4. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання

Опрацювати дистанційну лекцію «СПОЛУЧНИК», законспектувавши такі питання:

1. Сполучник як частина мови, загальна характеристика.
2. Групи сполучників за значенням:
  - а) сполучники сурядності та їх типи;
  - б) сполучники підрядності та їх типи.
3. Групи сполучників за будовою: прості, складні, складені.
4. Групи сполучників за походженням: первинні та вторинні. Явище кон'юнкціоналізації.
5. Групи сполучників за способом уживання: одиничні, повторювані, парні.
6. Сполучні слова, їх характеристика.
7. Правопис сполучників.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Висоцька Т.* Статус сполучника як частини мови. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія.* Вип. XV–XVIII. Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. С. 91–94.
- Городенська К. Г.* Аналітичні тенденції в розвитку складу сполучників української мови. *Рідний край.* 2008. № 2. С. 36–43.
- Городенська К. Г.* Граматична неоднорідність сполучників в українській літературній мові. *Українська мова.* 2008. № 4. С. 3–13.
- Городенська К. Г.* Граматичний словник української мови : сполучники. Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. 340 с.
- Городенська К. Г.* Сполучники української мови : монографія. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. 208 с.
- Греб.* Особливості функціонування зіставних конструкцій зі сполучником чим... тим у сучасній українській мові. *Українська мова і література в школі.* 2010. № 1. С. 39–42.
- Бевзенко С. П.* Сполучник. *Історія української мови. Морфологія / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук.* Київ : Наук. думка, 1978. С. 449–465.
- Медведєв Ф. П.* Система сполучників в українській мові : короткий нарис. [Б. м.] : Вид-во ХДУ ім. О. М. Горького, 1962. 91 с.
- Слинько І. І.* Сполучник чи сполучне слово? *Українська мова і література в школі.* 1987. № 4. С. 31–36.
- Спільник Т. М.* Градаційне відношення в структурі складних сполучникових конструкцій сучасної української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2004. 20 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 393–396.

Ясакова Н. Ю. Граматична семантика аналітичних сполучників підрядності у структурі складного речення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2001. 20 с.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Вторинний сполучник, гіпотактичний сполучник, градаційний сполучник, допустовий сполучник, єднальний сполучник, зіставно-протиставний сполучник, з'ясувальний сполучник, кон'юнкціоналізація, наслідковий сполучник, непохідний сполучник, одиничний (одномісний) сполучник, парний (двомісний) сполучник, паратактичний сполучник, первинний сполучник, підрядний сполучник, порівняльний сполучник, похідний сполучник, приєднувальний сполучник, причиновий сполучник, простий сполучник, складний сполучник, сполучне слово, сполучник, сполучник мети, сполучник сурядності-підрядності, сурядний сполучник, умовний сполучник, часовий сполучник.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Дайте визначення сполучника як частини мови.
2. Яку роль виконує сполучник у реченні?
3. У чому полягає подібність і відмінність між сполучником і прийменником?
4. Яким членом речення виступає сполучник?
5. Хто з українських мовознавців і чому вважає сполучники аналітичними синтаксичними морфемами?
6. На які групи за значенням поділяються сполучники?
7. Які семантичні зв'язки виражають сурядні сполучники?
8. Які підгрупи за значенням виділяють у межах сполучників сурядності? Відповідь проілюструйте прикладами.
9. Які сполучники називають паратактичними?
10. Які семантичні зв'язки виражають підрядні сполучники?

11. Які підгрупи за значенням виділяють у межах сполучників підрядності? Відповідь проілюструйте прикладами.

12. Які сполучники називають гіпотактичними?

13. Наведіть приклади пояснювально-уточнювальних сполучників. До яких сполучників їх зараховують: сурядних чи підрядних?

14. На які групи поділяються сполучники за будовою? Відповідь проілюструйте прикладами.

15. До якого розряду за будовою належать парні й повторювані сполучники?

16. За якою ознакою сполучники поділяються на первинні та вторинні?

17. Що таке кон'юнкціоналізація? Продемонструйте це явище на прикладах.

18. Слова яких частин мови найчастіше переходять у сполучники? Проілюструйте на прикладах.

19. Які ще сполучні засоби, окрім сполучників, використовуються для вираження смислового зв'язку підрядного речення з головним?

20. Назвіть критерії розмежування сполучників і сполучних слів.

21. До яких частин мови належать сполучні слова? Відповідь проілюструйте прикладами складнопідрядних речень зі сполучними словами.

Практичні завдання

Завдання 1. Виконатиправи: **474 (усно), 476, 481, 483, 487, 490, 497, 499, 502, 510 (I, із II – розібрати лише три підрядні сполучники).**

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, вміти ілюструвати їх прикладами.

Завдання 4. Підготуватися до тестової самостійної роботи (за темами «Службові частини мови. Прийменник», «Сполучник»).

Практичне заняття 9

ЧАСТКА

1. Частка як особлива службова частина мови.
2. Функціонально-семантичні різновиди часток.
3. Класифікація часток за структурою.
4. Класифікація часток за місцем знаходження в реченні.
5. Класифікація часток за походженням. Явище партикуляції в сучасній українській мові.
6. Правопис часток.
7. Морфологічний аналіз частки.
8. Тестова самотійна робота (за темами «Частка», «Вигук»).

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Бацевич Ф. Прагматика загального дейксису (на матеріалі часток сучасної української мови). *Українська мова*. 2010. № 2. С. 15–24.

Бацевич Ф. Прагматика винятковості: комунікативні смисли частки *аж* у сучасній українській мові. *Українська мова та література в школі*. 2009. № 2. С. 51–54.

Бацевич Ф. Прагматика винятковості: частки *лише (лиш)* і *тільки* в сучасному українському мовленні. *Дивослово*. 2009. № 9. С. 32–35.

Бацевич Ф. Семантика і прагматика очікуваних і неочікуваних змін: функції та комунікативні смисли частки *і (й)* у сучасному українському мовленні. *Українська мова і література в школі*. 2008. № 1. С. 41–44.

Бацевич Ф. Семантико-прагматичний портрет частки *ну* в сучасному українському мовленні. *Jezyk. Czlowiek. Dyskurs. Ksiega dedukowana prof. zw. hab. Michailowi Aleksiejence z okazji Jubileuszu 65-letcia urodzin*. Szczecin : Wyd-wo Un-tu Szczecinskiego, 2007. С. 247–256.

Бацевич Ф. Семантико-прагматичні особливості дискурсивного слова *навіть* у сучасній українській мові. *Слово. Думка. Людина. Збірник наукових праць із актуальних проблем лінгвістики. До 80-річчя від дня народження доктора філологічних наук, професора Л. А. Лисиченко*. Харків, 2008. С. 29–36.

Бацевич Ф. С. Частки української мови як дискурсивні слова. Львів : ПАІС, 2014. 288 с.

Джочка І. Кількісні частки як засіб вираження квантитативної семантики. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія.* Випуск 44–45. Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2015–2016. С. 91–96.

Джочка І. Семантичні та функціональні особливості граматичних омонімів *там* і *тут* в українській мові. *Українознавчі студії.* 2019. № 20. С. 81–92.

Джочка І. Терміни на позначення різних груп часток в українській мові: проблема неоднозначного трактування. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія.* Випуск 42–43. Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2014–2015. С. 190–196.

Загнітко А., Каратаєва А. Словник часток : матеріали і статті : наук.-навч. вид. Донецьк : ДонДУ, 2012. 382 с.

Кушлик О. П. Омонімія незмінних класів слів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Львів, 2000. 20 с.

Німчук В. В. Частка. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 466–501.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Чолкан В. Частки як засіб модально-експресивного ускладнення присудка. *Науковий вісник Чернівецького університету.* Вип. 9. Чернівці : Рута, 1996. С. 115–120.

Шаповал І. Статус і функції частки *б* (*би*) у граматичній системі української мови. *Семантика мови і тексту* : матеріали XI Міжнар. наук. конф., Івано-Франківськ, 26–28 вересня 2012 р. Івано-Франківськ, 2012. С. 681–683.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 396–399.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Вказівна частка, власне-модальна частка, вторинна частка, дейктична частка, заперечна частка, кількісно-означальна частка, модально-вольова частка, непохідна частка, означальна частка, партикуляція, первинна частка, питальна частка, постпозиційна частка, препозиційна частка, словотворча частка, стверджувальна частка, формотворча частка, фразова частка, частка.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Чому частки належать до службових слів?
2. Дайте визначення частки як частини мови.
3. Яка службова функція частки? У чому полягає проблема з визначенням лінгвістичного статусу часток? Хто з українських мовознавців і чому вважає частки аналітичними синтаксичними морфемами?
4. Значення яких мовних одиниць уточнюють частки?
5. Чи правильним є визначення статусу часток *будь-*, *-небудь*, *-бо*, *-но*, *-от* та ін. як словотворчих? До розряду яких мовних одиниць їх віднесли б ви?
6. Які є функціонально-семантичні різновиди часток? Проілюструйте кожен групу прикладами.
7. За якою ознакою частки поділяють на первинні і вторинні?
8. Слова яких частин мови найчастіше переходять у частки? Проілюструйте на прикладах.
9. Наведіть приклади похідних відприслівникових, відзайменникових, віддієслівних, відсполучникових і відвигуків часток.
10. Що таке партикуляція? Продемонструйте це явище на прикладах.
11. На які групи поділяються частки за будовою? Відповідь продемонструйте прикладами.
12. На які розряди поділяються частки за місцем у реченні? Проілюструйте на прикладах.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Завдання 1. Виконати вправи: 512 (усно), 516 (Ш), 518, 521, 529.

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, уміти ілюструвати їх прикладами.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теоретичні питання

1. Опрацюйте дистанційну лекцію «ВИГУК. ЗВУКОНАСЛІДУВАЛЬНІ СЛОВА», законспекуйте зокрема питання:

- 1.** Вигук як окрема неслужбова частина мови. Функції вигуків та їхні синтаксичні особливості.
- 2.** Групи вигуків за значенням.
- 3.** Групи вигуків за походженням:
  - а) первинні, їхні типи;
  - б) вторинні, їхні типи.
- 4.** Явище інтер'єктивності в сучасній українській мові.
- 5.** Звуконаслідувальні слова, особливості їхніх функцій, уживання та правопису.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Бацевич Ф. Комунікативні особливості вигуку *ну* в сучасному українському мовленні. *Дивослово*. 2009. № 10. С. 31–33.

Гуменюк І. М. Структурно-семантичні функції інтер'єктивів в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Івано-Франківськ, 2004. 19 с.

Мацько Л. І. Інтер'єктиви в українській мові : навч. посібник. Київ : КДПІ, 1981. 130 с.

Мацько Л. І. Семантика вигуків і звуконаслідувань. *Українська мова і література в школі*. 1983. № 2. С. 56–62.

Німчук В. В. Вигуки. Звуконаслідування. *Історія української мови. Морфологія* / С. П. Бевзенко та ін.; відп. ред. В. В. Німчук. Київ : Наук. думка, 1978. С. 502–515.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947–1953 рр.). Київ : Темпора, 2012. С. 400–403.

ТЕРМІННИЙ МІНІМУМ

Апелятивний вигук, вокативний вигук, вторинний вигук, вигук, еквіваленти речення, емоційний вигук, етикетний вигук, звуконаслідувальні слова, імперативний вигук, інтер'єктив, інтер'єктивізація, наказовий вигук, непохідний вигук, ономаіопея, первинний вигук, похідний вигук, спонукальний вигук.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. У чому полягає проблема визначення частиномовного статусу вигуків?

2. Чому вигук не належить до службових чи повнозначних слів?

3. Хто з українських мовознавців і чому визначають вигуки як еквіваленти синтаксично нечленованих речень?

4. Дайте визначення вигуку як частини мови.

5. На які розряди за значенням поділяються вигуки? Проілюструйте на прикладах.

6. Які вигуки називають первинними? Проілюструйте прикладами.

7. На базі яких частин мови утворюються похідні вигуки?

8. Що таке інтер'єктивізація?

9. На які групи залежно від звукового складу поділяються первинні вигуки?

10. Яку функцію виконують звуконаслідувальні слова?

11. Хто чи що може виступати джерелом звукових виявів, що передають звуконаслідувальні слова?

12. На які групи залежно від звукового складу поділяються звуконаслідувальні слова?

13. Назвіть критерії розмежування використання слів на зразок *клац, трісь, гуп, бах* у ролі присудкового слова та власне вигуків. Проілюструйте на прикладах.

14. Які розділові знаки відділяють вигуки від інших слів у реченні?

15. Чи завжди вигуки відділяються розділовими знаками?

Практичні завдання

Завдання 1. Вправи: 533, 536, 537, 538, 539, 540, 543 (усно), 545, 549.

Завдання 2. Усно вміти відповідати на питання для самоперевірки.

Завдання 3. Вивчити значення термінів, вміти ілюструвати їх прикладами.

Завдання 4. Підготуватися до тестових самостійних робіт (за темами «Частка», «Вигук»).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В. Морфологія сучасної української мови: [Морфологія. Словотвір. Парадигмологія]: навч. посібн. Київ : Київський ун-т, 2014. 675 с.

Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В. Сучасна українська мова. Морфологія : підручник / за ред. А . К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Знання, 2013. 524 с.

Безпояско О. К., Городенська О. К., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія. Київ : Либідь, 1993. 336 с.

Бойко В. М., Давиденко Л. Б. Граматика української мови: морфеміка, словотвір, морфологія : навч. посібн. Київ : Академвидав, 2014. 246 с.

Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Грищенко А. П. Граматика української мови. Київ : Рад. школа, 1982. 208 с.

Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : академічна граматика української мови. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.

Вихованець І. Р. Частина мови в семантико-граматичному аспекті. Київ : Наук. думка, 1988. 256 с.

Волох О. Т., Чемерисов М. Т., Чернов Є. І. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. Київ : Вища школа, 1989. 333 с.

Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 336 с.

Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / *І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова*; за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.

Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. Київ : Вища школа, 1972. Ч. I. 402 с.

Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Донецьк : ДонДУ, 1996. 435 с.

Курс сучасної української літературної мови / за ред. Л. А. Булаховського. Київ : Рад. школа, 1951. Т. I. 519 с.

Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія. Вінниця : Поділля, 2003. 464 с.

Лаврінець О., Симонова К., Ярошевич І. Сучасна українська мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.

Леонова М. В. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Київ : Вища школа, 1983. 262 с.

Микитюк О. Р. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 440 с.

Плющ М. Я. Граматика української мови : у 2 ч. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Вища школа, 2005. Ч. I. 286 с.

Сучасна українська літературна мова: Морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1969. 583 с.

Сучасна українська літературна мова : підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ : Вища школа, 2002. 493 с.

Сучасна українська літературна мова : підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; за ред. М. Я. Плющ. 6-тє вид., стер. Київ : Вища школа, 2009. 430 с.

Сучасна українська літературна мова / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.

Сучасна українська літературна мова : підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. 4-тє вид. Київ : Либідь, 2008.

Шкурятяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова : модульний курс. Київ : Вища школа, 2007. 823 с.

Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. 640 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА (монографії)

Азарова Л. Є., Сосинович Л. Є. Дієприслівники в українській мові: статус, функціонування. Вінниця : Універсум-Вінниця, 2005. 124 с.

Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови. Київ : Наук. думка, 1980. 242 с.

Барчук В. М. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис.

Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 415 с.

Бацевич Ф. С. Части української мови як дискурсивні слова. Львів : ПАІС, 2014. 288 с.

Безпояско О. К. Іменні граматичні категорії. Київ : Наук. думка, 1991. 171 с.

Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. Київ : Рад. школа, 1984. 159 с.

Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. Київ : Наук. думка, 1980. 285 с.

Вихованець І. Р. Система відмінків української мови. Київ : Наук. думка, 1987. 231 с.

Гнатюк Г. М. Дієприкметник у сучасній українській мові. Київ : Наук. думка, 1982. 248 с.

Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 208 с.

Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики / Ін-т укр. мови НАН України; упоряд.: *Н. Г. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса.* Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 436 с.

Загнітко А. П. Система і структура граматичних категорій дієслова. Київ : НМК ВО, 1990. 51 с.

Загнітко А. Мовний простір граматики. Вінниця : Нілан-Лтд, 2018. 448 с.

Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії. Донецьк : Юго-Восток, ЛТД, 2007. 219 с.

Івченко М. П. Числівники української мови. Київ : Вид-во Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 1955. 143 с.

Історична граMATика української мови / *М. А. Жовтобрюх, О. Т. Волох, С. П. Самійленко, І. І. Слинько.* Київ : Вища школа, 1980. 320 с.

Колодяжний А. С. Прийменник : матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови. Харків : Вид-во Харків. ун-ту, 1960. 165 с.

Кононенко І. В. Прикметник у слов'янських мовах : монографія. Київ : Видавничо-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2009. 495 с.

Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с.

Культура української мови : довідник / *С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець* та ін.; за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. 304 с.

Лукінова Т. Б. Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис). Київ : Наук. думка, 2000. 370 с.

Масицька Т. Є. Граматична структура дієслівної валентності. Луцьк : Ред. вид. відділ ВДУ, 1998. 208 с.

Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові. Київ : Рад. школа, 1974. 184 с.

Мацько Л. І. Інтер'єктиви в українській мові. Київ : КДПІ, 1981. 130 с.

Медведев Ф. П. Система сполучників в українській мові. Вид-во ХДУ ім. О. М. Горького, 1962. 91 с.

Ожоган В. М. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови. Київ : Вид-во Інституту укр. мови, 1997. 230 с.

Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ. Київ : Рад. школа, 1977. 112 с.

Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наук. думка, 1971. 315 с.

Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови. Київ : Рад. школа, 1964. Ч. 1. 234 с.

Сасинович Е. С. Дієприслівники в сучасній українській мові. Київ : Рад. школа, 1963. 107 с.

Словотвір сучасної української літературної мови / за ред. М. А. Жовтобрюха. Київ : Наук. думка, 1979. 406 с.

Чапля І. К. Прислівники в українській мові. Харків : Вид-во ХДУ, 1960. 124 с.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

Алексієнко Л. А., Козленко Л. А. Граматичний словник українських дієслів : у 2 тт. Київ : Київський ун-т, 1998.

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. *В. Т. Бусел.* Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. *В. Т. Бусел.* Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.

Ганич Д., Олійник І. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.

Глібчук Н., Добосевич У. Словник міжчастиномовних омонімів сучасної української мови. Львів : Апріорі, 2016. 640 с.

- Городенська К.* Граматичний словник української мови: сполучники. Херсон : Видавництво ХДУ, 2007. 340 с.
- Граматичний словник української літературної мови. Словозміна : близько 140 000 слів / *В. І. Критська, Т. І. Недозим, Л. В. Орлова, Т. К. Пуздирєва, Ю. В. Романюк*; відп. ред. *Н. Ф. Клименко*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 760 с.
- Гуцульські говірки : короткий словник / відпов. ред. *Я. Закревська*. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1997. 232 с.
- Демська О. М., Кульчицький І. М.* Словник омонімів української мови. Львів, 1996. 224 с.
- Жайворонок В. В.* Велика чи мала літера? Словник-довідник. Київ : Наук. думка, 2004. 202 с.
- Загнітко А., Каратаєва А.* Словник часток : матеріали і статті. Донецьк : ДонДУ, 2012. 382 с.
- Лозова Н. Є., Фридрак В. Б.* Дзвона чи дзвону? або -а (-я) чи -у (-ю) в родовому відмінку : словник-довідник. Київ : Наук. думка, 2007. 168 с.
- Лукаш Г. П.* Словник конотативних власних назв. Вінниця : Нілан, 2015. 391 с.
- Колібаба Л., Фурса В.* Словник дієслівного керування. Київ : Либідь, 2016. 655 с.
- Морфологія. Термінологічний словник-довідник / *Н. Захлюпана, І. Кузьма, Г. Кутня, О. Труш*. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 225 с.
- Орфоепічний словник української мови: у 2 тт. / *М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб, В. В. Чумак, Г. М. Ярун*. Київ : Довіра, 2001-2003.
- Погрібний М. І.* Орфоепічний словник української мови. Київ : Рад. школа, 1984. 629 с.
- Полюга Л. М.* Словник антонімів української мови / за ред. *С. Л. Паламарчука*. Київ : Довіра, 2001. 275 с.
- Полюга Л. М.* Словник українських морфем. Львів : Світ, 2001. 448 с.
- Словник синонімів української мови : у 2 тт. / *А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук* та ін. Київ : Наук. думка, 2001. Т. 1. 1040 с. Т. 2. 960 с.
- Словник українських прийменників / *А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна*. Донецьк, 2007. 416 с.

Словник української мови : в 11 тт. Київ : Наук. думка, 1970–1980.

Словник української мови : у 20 тт. Т. 1–12. Київ : Наук. думка, 2010-2021.

Українська літературна вимова і наголос : словник-довідник. Київ : Наук. думка, 1973. 724 с.

Українська мова. Енциклопедія / редкол. : *Русанівський В. М., Тараненко О. О.* (співголови), *Зяблюк М. П.* та ін. Київ : Укр. енцикл., 2007. 856 с.

Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

Фразеологічний словник української мови / уклад. : *В. М. Білоноженко* та ін. Київ : Наук. думка, 1999. 984 с.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Джочка І. Ф. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: схеми та зразки аналізу. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. 196 с.

Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: Вступ. Іменні частини мови : збірник тестів. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2019. 152 с.

Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: Дієслово. Незмінні частини мови : збірник тестів. Івано-Франківськ : видавець Голіней О. М., 2016. 132 с.

Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: дієслово, незмінні частини мови : збірник тестів. 2-ге вид, доповн. і переробл. Івано-Франківськ : ФО-П Петраш К. Т., 2018. 132 с.

Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія : збірник вправ : навч. посібник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 372 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/read.php?id=834>

Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Практична морфологія : навч. посібник, рекомендов. МОН України. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 588 с.

Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська мова. Морфологія. Збірник тестових завдань : навч. посібн. Івано-Франківськ : Голіней О. М., 2021. 276 с.

Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасна українська мова. Морфологія» (спеціальність 035 «Філологія», спеціалізація «035.033 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська») / розробник: О. Д. Ципердюк, канд. філол. наук, доц. кафедри укр. мови ПНУ. Івано-Франківськ, 2019. 20 с.

Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасна українська мова. Морфологія» (спеціальність 035 «Філологія», спеціалізація «035.033 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська») / розробник: О. Д. Ципердюк, канд. філол. наук, доц. кафедри укр. мови ПНУ. Івано-Франківськ, 2019. 20 с.

Силабус навчальної дисципліни «Сучасна українська мова. Морфологія» (спеціальність 035 «Філологія», спеціалізація 035.033 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська») / розробник: О. Д. Ципердюк, канд. філол. наук, доц. кафедри укр. мови ПНУ. Івано-Франківськ, 2019. 21 с.

Силабус навчальної дисципліни «Сучасна українська мова. Морфологія» (спеціальність 035 «Філологія», спеціалізація 035.033 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська») / розробник: О. Д. Ципердюк, канд. філол. наук, доц. кафедри укр. мови ПНУ. Івано-Франківськ, 2019. 21 с.

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія : термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/read.php?id=835>

Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова : хрестоматія до курсу для студентів факультету філології (спеціальність «Польська мова і література», «Чеська мова і література»). Івано-Франківськ : НБ ПНУ, 2019. 279 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/read.php?id=7819>

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Семест р	Назва теми (зміст самостійної роботи)	Обсяг (год.)	Форма контролю	Тиждень, на якому здійснюється контроль
5	<p>Граматика. Основні поняття граматики</p> <p>Підготовка до практичного заняття і тестової самостійної роботи.</p> <p><i>(Більш детальний зміст самостійної роботи тут і далі подано в «Інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи»).</i></p>	4	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова самостійна робота.	Практичне Заняття 1.
5	<p>Морфологія. Частини мови і принципи їхньої класифікації. Взаємопереходи в системі частин мови</p> <p>Опрацювання дистанційної лекції «Частини мови і принципи їхньої класифікації».</p> <p>Підготовка до практичного заняття і тестової самостійної роботи.</p>	6	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова самостійна робота.	Практичне заняття 1.
5	<p>Іменник. Лексико-граматичні розряди іменників</p> <p>Опрацювання дистанційної лекції «Іменник. Лексико-граматичні розряди іменників».</p> <p>Підготовка до практичного заняття і тестової самостійної роботи.</p> <p>Підготовка до словникового диктанту «Правопис власних назв».</p>	4	Виступ на практичному занятті, вправи, словниковий диктант, тестова самостійна робота.	Практичне заняття 2, тиждень контролю самостійної роботи (КСР), практичне заняття 3.
5	<p>Категорія роду іменників</p> <p>Законспектувати питання «Особливості визначення роду невідмінюваних іменників та</p>	2	Виступ на практичному занятті,	Практичне заняття 3. Практичне

	абревіатур» (див. літературу до лекцій або практичних). Підготовка до практичного заняття і тестової самостійної роботи.		вправи, тестова самостійна робота.	заняття 4.
5	Категорія числа іменників Опрацювання лекції «Категорія числа іменників». Підготовка до практичного заняття і тестової самостійної роботи.	4	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова самостійна робота.	Практичне заняття 3, тиждень КСР, практичне заняття 4.
5	Категорія відмінка іменників Законспектувати питання «Динамічні процеси в іменниковому відмінюванні (див. розділ праці «Теоретична морфологія української мови» І. Вихованця, К. Городенської в хрестоматії до курсу). Підготовка до тестової самостійної роботи.	2	Конспект і виступ на практичному занятті, тестова самостійна робота.	Практичне заняття 5, практичне заняття 6.
5	Словозміна іменників Робота з орфографічними словниками та довідниками (відмінкові закінчення іменників).	2	Вправи до практичного заняття.	Практичне заняття 4.
5	Опрацювання дистанційних лекцій «Словозміна іменників». Законспектувати питання «Словозміна іменників 1,2,3 і 4 відмін». Підготовка до практичного заняття і тестової самостійної роботи.	6	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова самостійна робота.	Практичне заняття 4, тиждень КСР, практичне заняття 5.
5	Словотвір і правопис іменників Законспектувати питання: «Словотвір іменників», «Правопис і наголошування іменників».	4	Конспект, вправи, словниковий диктант.	Тиждень КСР, практичне заняття 6.
5	Прикметник, загальна характеристика Опрацювання дистанційної лекції «Прикметника: загальна характеристика». Підготовка до практичного заняття.	2	Вправи.	Практичне заняття 6.

5	Лексико-граматичні розряди прикметників Підготовка до практичного заняття. Законспектувати питання «Ступені порівняння прикметників».	2	Вправи, конспект.	Практичне Заняття 6.
5	Словозміна, словотвір і правопис прикметників Підготовка до словникового диктанту «Правопис прикметників». Підготовка до практичного заняття і тестової самостійної роботи.	4	Вправи, словниковий диктант, тестова самостійна робота.	Практичне заняття 6, практичне заняття 7.
5	Числівник: загальна характеристика Опрацювати із дистанційної лекції питання «Становлення числівника як частини мови».	1	Виступ на практичному занятті, вправи.	Практичне Заняття 7.
5	Розряди числівників Опрацювання дистанційної лекції «Розряди числівників». Підготовка до практичного заняття.	3	Виступ на практичному занятті, вправи.	Практичне заняття 7.
5	Словозміна числівників, їхній правопис та зв'язок з іменниками Законспектувати питання: «Словозміна числівників», «Зв'язок числівників з іменниками», «Наголошування числівників», «Правопис числівників і відчислівникових слів», «Явище нумералізації. Перехід числівників до інших частин мови». Підготовка до практичного заняття та самостійної тестової роботи	4	Виступ на практичному занятті, вправи, конспект, тестова самостійна робота.	Практичне заняття 7, практичне заняття 8.
5	Займенник: загальна характеристика Підготовка до практичного заняття.	1	Виступ на практичному занятті, вправи.	Практичне заняття 9.

5	Розряди займенників Опрацювання дистанційної лекції «Розряди займенників». Підготовка до практичного заняття.	1	Виступ на практичному занятті, вправи.	Практичне заняття 9.
5	Словозміна і словотвір займенників Підготовка до практичного заняття і тестової самостійної роботи.	2	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова самостійна робота.	Практичне заняття 9.
5	Самостійна робота за вибором студента: 1) опрацювання нової (за поточний рік) наукової літератури: конспект праці, виступ із повідомленням про основні положення наукової праці на практичному або лекційному занятті, під час контролю самостійної роботи; 2) підготовка виступу на студентську наукову конференцію; 3) науковий проєкт «Порівняння морфологічних явищ української та польської мов» (різні групи досліджують різні явища); 4) презентація до однієї з лекцій (кожен студент бере іншу лекцію чи питання).	6	1) конспект праці, виступ, ксерокопія праці; 2) виступ обсягом 6-7 сторінок у письмовій формі; 3) проєкт (із презентацією) – готує 2 студентів; 4) презентація в електронній формі.	1) під час КСР роботи; 2) текст виступу – останній тиждень жовтня; 3) під час КСР; 4) на відповідній лекції або під час тижня КСР.
6	Дієслово: загальна характеристика. Інфінітив Підготовка до практичного заняття та тестової роботи.	3	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова робота на повторення, тестова самостійна робота за темою практичного заняття.	Практичне заняття 1, практичне заняття 2.
6	Дві основи. Категорія виду Підготовка до практичного заняття і тестової роботи. Конспект наукових праць.	3	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова	Практичне заняття 2, практичне заняття 3,

			самостійна робота, конспект.	тиждень КСР
6	Категорія перехідності/неперехідності, категорія стану Підготовка до практичного заняття і тестової роботи. Конспект наукової праці із хрестоматії.	3	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова самостійна робота, конспект.	Практичне заняття 3, практичне заняття 4, тиждень КСР.
6	Категорія способу, категорія часу Опрацювання дистанційної лекції «Категорія способу. Категорія часу». Підготовка до практичного заняття і тестової роботи. Конспект наукової праці (самостійний пошук).	6	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова самостійна робота, конспект.	Практичне заняття 4, практичне заняття 5, тиждень КСР.
6	Категорії особи, числа, роду. Дієвідмінювання Опрацювання дистанційної лекції «Категорії особи, числа, роду. Дієвідмінювання». Підготовка до практичного заняття. Конспект наукових праць.	6	Виступ на практичному занятті, вправи, конспект.	Практичне заняття 5, тиждень КСР.
6	Дієприкметник, дієслівні форми на –но, -то, дієприслівник Опрацювання дистанційної лекції «Дієприкметник, форми на -но, - то, дієприслівник». Підготовка до практичного заняття і контрольної роботи. Конспект наукових праць, укладання таблиці.	6	Виступ на практичному занятті, вправи, контрольна робота, конспект.	Практичне заняття 6, тиждень КСР.
6	Прислівник: загальна характеристика. Розряди за значенням Підготовка до практичного заняття.	4	Виступ на практичному занятті, вправи, конспект праці.	Практичне заняття 7, тиждень КСР.

	Конспект наукової праці.			
6	Ступені порівняння, словотвір і правопис прислівників Опрацювання дистанційної лекції «Ступені порівняння, походження і словотвір прислівників». Підготовка до практичного заняття і тестової роботи. Підготовка до словникового диктанту.	6	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова робота, словниковий диктант.	Практичне заняття 7.
6	Слова категорії стану Опрацювання дистанційної лекції «Слова категорії стану».	3	Конспект.	Тиждень КСР.
6	Модальні слова Опрацювання дистанційної лекції «Модальні слова».	3	Конспект.	Тиждень КСР.
6	Службові частини мови. Прийменник Підготовка до практичного заняття і тестової самостійної роботи. Конспект наукових праць (із хрестоматії та самостійно).	3	Виступ на практичному занятті, вправи, конспект, тестова самостійна робота.	Практичне заняття 8.
6	Сполучник Опрацювання дистанційної лекції «Сполучник». Виконання вправ. Підготовка до тестової самостійної роботи.	4	Конспект або опрацьована копія лекції, вправи, тестова самостійна робота	Тиждень КСР
6	Частка Підготовка до практичного заняття і тестової роботи.	4	Виступ на практичному занятті, вправи, тестова самостійна робота	Практичне заняття 9.
6	Вигук. Звуконаслідувальні слова Опрацювання дистанційної лекції «Сполучник». Виконання вправ. Підготовка до тестової самостійної роботи.	6	Конспект або опрацьована копія лекції, вправи, тестова самостійна робота	Тиждень КСР.

Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів, які навчаються за індивідуальним графіком

1. Ознайомитися на сторінці дистанційного навчання (за покликанням <https://d-learn.pnu.edu.ua/>) або наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://lib.pnu.edu.ua/>) із методичним забезпеченням курсу «Сучасна українська мова» (розділ «Морфологія»): силабусом, інструктивно-методичними матеріалами до практичних занять і самостійної роботи, лекціями, словником термінів, хрестоматією, збірником вправ, збірниками тестів, загальними вимогами до самостійної роботи, програмовими вимогами до заліку / екзамену, критеріями оцінювання.

2. Самостійно підготувати всі практичні заняття: теоретичні питання, які не подано в лекціях, законспектувати; усі завдання (і для перевірки на практичному, і винесені на самостійне опрацювання), зазначивши номер і тему відповідного практичного, виконати в електронній формі та подати в окремому файлі під назвою «Практичні заняття_Прізвище студента».

3. Особливу увагу звернути на вправи, зокрема ті, які передбачають морфологічний аналіз слів. Схеми та зразки аналізу подано в навчальних посібниках (на вибір):

- Джочка І. Ф. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: схеми та зразки аналізу. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. 196 с.
- Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Практична морфологія : навч. посібник, реком. МОН України. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 588 с.

4. Для допуску до заліку / екзамену необхідно виконати всі самостійні тестові роботи (**на сторінці дистанційного відповідно до розкладу упродовж семестру разом з іншими студентами**, а **НЕ** під час залікового тижня) та контрольні роботи (за два змістові модулі). Бали за роботу на практичних заняттях буде виставлено насамперед на основі результатів тестів і виконаних вправ. Також потрібно вивчити визначення термінів (див. термінний мінімум до кожного практичного заняття) та написання словникових диктантів (їхню тематику подано в планах практичних занять).

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ

Граматика. Основні граматичні поняття.

Морфологія. Частини мови. Взаємопереходи в системі частин мови.

Самостійні іменні частини мови: іменник, прикметник, числівник, займенник.

1. Граматика української мови як наука, її предмет та завдання. Морфологія та синтаксис як розділи граматики.
2. Морфологія як граматичне вчення, її предмет і завдання. Зв'язок морфології із синтаксисом, словотвором і лексикологією.
3. Граматичне значення слова, його особливості. Порівняльний аналіз граматичного та лексичного значень.
4. Основні засоби вираження граматичних значень.
5. Граматична форма слова. Типи граматичних форм слів в українській мові.
6. Поняття морфологічної парадигми і словоформи.
7. Граматична категорія. Система граматичних категорій у сучасній українській мові, їхня характеристика.
8. Частини мови та принципи їх виокремлення в українській мові.
9. Повнозначні (самостійні) та неповнозначні (службові) частини мови. Вигуки, слова категорії стану, модальні слова, займенник у системі частин мови.
10. З історії вивчення частин мови.
11. Взаємопереходи (конверсія) в системі частин мови.
12. Іменник у системі частин мови, загальна характеристика категоріального значення, морфологічних ознак, синтаксичних функцій.
13. Лексико-граматичні розряди іменників: а) власні і загальні назви; б) назви істот і неістот; в) конкретні й абстрактні іменники; г) збірні іменники; ґ) речовинні (матеріальні) іменники; д) одиничні іменники.
14. Категорія роду іменників. Семантичне, словотвірне, морфологічне та синтаксичне вираження категорії роду.

15. Формально-граматичні та значеннєві принципи в розподілі іменників за родами.
16. Іменники спільного роду. Подвійні форми іменників одного роду. Читання в роді.
17. Особливості визначення роду невідмінюваних іменників та абревіатур.
18. Категорія числа іменників, її граматичні значення та засоби вираження. Залишки форм двоїни іменників у сучасній українській мові.
19. Групи іменників за наявністю числових форм.
20. Загальна характеристика категорії відмінка іменників.
21. Граматичні значення категорії відмінка і їхні засоби вираження.
22. Відмінкова система іменника сучасної української мови.
23. Кличний відмінок іменника в українській мові.
24. Основні значення називного та непрямих відмінків.
25. Загальна характеристика словозміни іменників.
26. Поділ іменників на відміни та групи.
27. Особливості відмінювання іменників I відміни.
28. Особливості відмінювання іменників II відміни. Родовий відмінок іменників чоловічого роду II відміни.
29. Особливості відмінювання іменників III відміни. Орудний відмінок однини іменників III відміни.
30. Особливості відмінювання іменників IV відміни.
31. Групи іменників, що стоять поза відмінами.
32. Невідмінювані іменники.
33. Відмінювання іменників множинної форми (*Pluralia tantum*).
34. Прикметниковий тип відмінювання іменників.
35. Словотвір іменників у сучасній українській мові.
36. Правопис іменників (зокрема складних). Наголошування іменників.
37. Явище субстантивації. Перехід іменників до інших частин мови.
38. Морфологічний аналіз іменників.
39. Прикметник як частина мови. Категоріальне значення прикметника, морфологічні та синтаксичні ознаки прикметника.
40. Лексико-граматичні розряди прикметників: а) якісні прикметники, їхнє значення і морфологічні ознаки; б) відносні прикметники, особливості їхнього значення, творення, написання; в) присвійні прикметники, особливості їхнього творення та написання.
41. Проблема виокремлення проміжних лексико-граматичних розрядів прикметників.

42. Ступені порівняння прикметників, їхнє значення, творення та вживання.
43. Групи якісних прикметників, що не утворюють ступенів порівняння.
44. Повні й короткі, стягнені і нестягнені форми прикметників, історичний коментар до них.
45. Особливості відмінювання прикметників. Прикметники твердої і м'якої груп. Відмінювання прикметників на –лиций.
46. Словотвір прикметників у сучасній українській мові. Творення прикметників від власних назв.
47. Правопис прикметників.
48. Морфологічний аналіз прикметника.
49. Числівник у системі частин мови. Слова з кількісним значенням, які не належать до числівників.
50. Морфологічні та синтаксичні особливості числівників.
51. Групи числівників за значенням.
52. Структурні розряди числівників.
53. Словозміна числівників. Особливості відмінювання числівників різних розрядів.
54. Зв'язок числівників з іменниками.
55. Правопис та наголошування числівників.
56. Морфологічний аналіз числівника.
57. Займенник у системі частин мови. Категоріальне значення, морфологічні та синтаксичні особливості займенників.
58. Розряди займенників за значенням.
59. Класифікація займенників за співвіднесенням з іменними частинами мови.
60. Групи займенників за морфологічною будовою.
61. Особливості відмінювання займенників.
62. Словотвір, правопис і наголошування займенників.
63. Явище прономіналізації. Перехід займенників до інших частин мови.
64. Морфологічний розбір займенника.
65. Характеристика основних граматичних праць другої половини ХХ – початку ХХІ ст. (монографічні та довідкові видання, найважливіші підручники тощо), у яких розкрито питання морфології, винесені на залік.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ЕКЗАМЕНУ

Самостійні частини мови: дієслово, прислівник. Службові частини мови: прийменник, сполучник, частка. Вигук.

1. Дієслово як частина мови, його категоріальне значення. Семантичні групи дієслів. Валентність дієслів.
2. Граматичні категорії дієслова, їхня класифікація.
3. Система граматичних форм дієслова.
4. Синтаксичні функції дієслова.
5. Інфінітив, його значення, морфологічні ознаки та синтаксичні функції.
6. Поняття про дві основи дієслова. Структурні класи дієслів.
7. Загальна характеристика категорії виду. Видова пара. Способи і засоби творення видових пар дієслів.
8. Одно- і двовидові дієслова.
9. Загальна характеристика категорії перехідності / неперехідності дієслова. Способи і засоби вираження граматичних значень перехідності та неперехідності.
10. Загальна характеристика категорії стану. Категорія стану за теорією В. Виноградова. Сучасна концепція категорії стану.
11. Зворотні дієслова, групи за значенням.
12. Загальне поняття про категорію способу дієслова, її зв'язок з іншими дієслівними категоріями. Значення і творення форм дійсного способу.
13. Значення і творення форм умовного способу.
14. Значення і творення форм наказового способу.
15. Синонімія форм дієслівного способу (уживання форм одного способу в значенні іншого).
16. Загальне поняття про категорію часу дієслова, її зв'язок з іншими дієслівними категоріями.
17. Минулий і давноминулий часи, їхнє значення й утворення.
18. Теперішній час, значення і творення дієслівних форм теперішнього часу.
19. Майбутній час, значення і творення дієслівних форм майбутнього часу.
20. Пряме (абсолютне) та переносне вживання часових форм дієслова.
21. Категорія особи дієслова, загальна характеристика. Значення і система особових форм дієслова. Зв'язок категорії особи з іншими дієслівними категоріями.

22. Особливості вживання особових форм дієслова.
23. Дієслова неповної особової парадигми. Безособові дієслова.
24. Категорія числа в дієслівних формах. Категорія роду в дієслівних формах.
25. Загальне поняття про дієвідмінювання (систему форм словозміни дієслова). Типи дієвідмін, способи їх розрізнення: а) дієслова I дієвідміни; б) дієслова II дієвідміни.
26. Дієвідмінювання атематичних дієслів (дієслів архаїчної групи).
27. Словотвір дієслів в українській мові. Основні дієслівні префікси та суфікси.
28. Дієприкметник як особлива форма дієслова, загальна характеристика значення, морфологічних ознак і синтаксичних функцій.
29. Дієприкметники активного стану, їхнє значення, творення і вживання.
30. Дієприкметники пасивного стану, їхнє значення, творення і вживання.
31. Перехід дієприкметників до інших частин мови.
32. Розділові знаки при дієприкметникових зворотах. Правопис частки НЕ з дієприкметниками.
33. Дієслівні предикативні форми на -но (-ено), -то.
34. Дієприслівник як особлива форма дієслова, загальна характеристика морфологічних ознак і синтаксичних функцій.
35. Дієприслівники недоконаного виду, їхнє значення, творення і вживання.
36. Дієприслівники доконаного виду, їхнє значення, творення і вживання.
37. Перехід дієприслівників до інших частин мови.
38. Дієприслівниковий зворот. Розділові знаки при дієприслівниках та дієприслівникових зворотах.
39. Морфологічний аналіз дієслівних форм (інфінітива, способових форм, дієприкметника, безособових форм на -но (-ено), -то, дієприслівника).
40. Прислівник як частина мови, загальна характеристика категоріального значення та граматичних ознак.
41. Розряди прислівників за значенням.
42. Ступені порівняння прислівників.
43. Походження прислівників. Морфологічні типи вторинних (похідних) прислівників.
44. Словотвір прислівників. Явище адвербіалізації в сучасній українській мові.
45. Перехід прислівників до інших частин мови.
46. Правопис прислівників.

47. Морфологічний аналіз прислівників.
48. Слова категорії стану в системі частин мови. Лексичне значення, морфологічні особливості та синтаксична роль слів категорії стану.
49. Поняття про модальність. Модальні слова як окрема група слів сучасної української мови. Розряди модальних слів за значенням.
50. Загальна характеристика службових частин мови. Спільні ознаки службових слів.
51. Прийменник як частина мови, загальна характеристика.
52. Групи прийменників за походженням. Явище препозиціоналізації.
53. Групи прийменників за будовою.
54. Семантичні типи прийменникових конструкцій.
55. Уживання прийменників з відмінковими формами слів.
56. Синонімія прийменників. Правопис прийменників.
57. Морфологічний аналіз прийменників.
58. Сполучник як частина мови, загальна характеристика.
59. Групи сполучників за значенням. Сполучники сурядності та їхні типи.
60. Сполучники підрядності та їхні типи.
61. Групи сполучників за будовою.
62. Групи сполучників за походженням. Явище кон'юнкціоналізації.
63. Групи сполучників за способом уживання.
64. Сполучні слова, їхня характеристика.
65. Правопис сполучників.
66. Морфологічний аналіз сполучників.
67. Частка як частина мови, загальна характеристика.
68. Функціонально-семантичні різновиди часток.
69. Класифікація часток за структурою. Групи часток за місцем у реченні.
70. Групи часток за походженням. Явище партикуляції в сучасній українській мові.
71. Правопис часток.
72. Морфологічний аналіз часток.
73. Проблема лінгвістичного статусу вигуків.
74. Розряди вигуків за значенням.
75. Групи вигуків за походженням. Явище інтер'ективації.
76. Звуконаслідувальні слова.
77. Правопис вигуків. Розділові знаки при вигуках.
78. Морфологічний аналіз вигуків.
79. Характеристика основних граматичних праць другої половини ХХ – початку ХХІ ст. (монографічні та довідкові видання, найважливіші підручники), у яких розкрито питання, винесені на екзамен.

Навчально-методичне видання

Оксана ЦИПЕРДЮК

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА
МОРФОЛОГІЯ

*Інструктивно-методичні матеріали
до практичних занять і самостійної роботи*

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура "Times New Roman". Ум. друк арк. 9,3
Наклад 100 пр. Зам. № 54 від 6.12.2021

Друк: підприємець Голіней О. М.
76000, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 128,
тел.: +38 066 4816 601 , +38 050 540 30 64